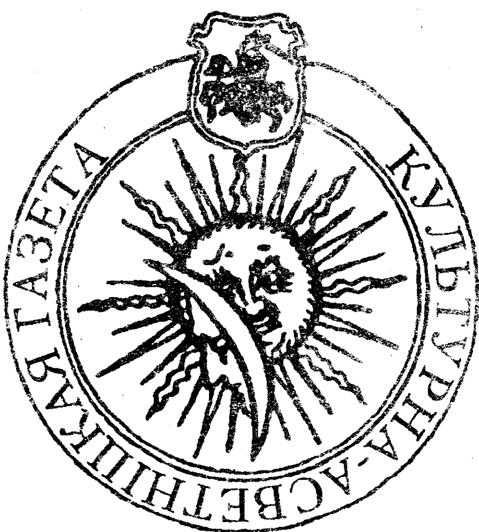
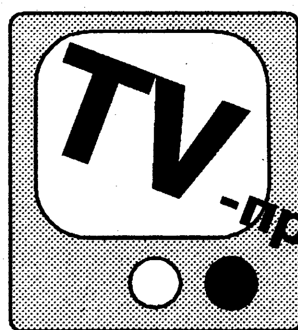

Наша Слова

Штотыднёвік (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) № 40 (304) 3 — 9 кастрычніка 1996 г. Кошт — 1000 рублёў

СВАБОДНАЕ СЛОВА Стар.2.

З ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА ВОЙСКА Стар.4.

ПОСТУП ТЫДНЯ

○ **Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка прыняў у сваёй рэзідэнцыі** пераможцаў і прызёраў конкурсу на лепшы тлумачальны тэкст да Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга краіны. Вынікі творчай працы будуць апублікаваныя асобным зборнікам, а таксама ўвойдуць у школьныя падручнікі. Дарэчы, у конкурсе прыняло ўдзел усяго толькі 27 работ. Цікава, што там за шэдэўры нашым дзецям давядзецца вучыць напамяць?

○ ***Пасля праведзенага на чарговым пасяджэнні калегіі Кабінета Міністраў зацвярджэння ўзору новага пашпарта грамадзяніна Рэспублікі Беларусь** у выдавецтве "Беларускі Дом друку" пачнецца іх выпуск. У месяц будзе вырабляцца да 200 тысяч пашпартоў. За атрыманне новага пашпарта неабходна будзе заплаціць 30 тысяч рублёў. Нешта вельмі танна...*

○ **Нарэшце зарэгістравана Таварыства беларускай школы.** Канцылярыя ТБШ размясцілася ў будынку сталічнай СШ № 2, што на праспекце Ракасоўскага. Кантактныя тэлефоны — 248-32-02 і 232-47-01. На пачатку лістапада Таварыства плануе арганізаваць "круглы стол" і абмеркаваць на ім прапанаваную нядаўна канцэпцыю рэформы агульнаадукацыйнай сярэдняй школы.

○ ***Старшыня Дзяржкамдруку Уладзімір Бельскі наведаў Страсбург.** Вынікам паездкі стала дамоўленасць па ўключэнні Беларусі ў інфармацыйную камп'ютарную сетку Савета Эўропы, а таксама друкаванне беларускіх кніг за мяжою. Дзяржкамдрук збіраецца адкрыць у Менску кнігарню "Замежная кніга". Ёсць і іншыя задумы, на якія, каб ажыццявіць іх, патрэбны замежныя інвестыцыі. У.Бельскі спадзяецца іх атрымаць. Нядрэнна было б...*

○ **Беларуская парламенцкая дэлегацыя наведала Страсбург** і сустрэлася з прэзідэнтам Парламенцкай Асамблеі Савета Еўропы Лені Фішар, якой былі перададзены 2 праекты Канстытуцыі, вынесеныя на рэферэндум. Нягледзячы на тое, што члены беларускай дэлегацыі спрабавалі давесці, што ў нашай краіне ўсё нармальна з дэмакратыяй, Беларусь не спяшаюцца прымаць у Савет Еўропы.

○ ***У Менску прайшла міжнародная навуковая канферэнцыя "Пісьменнік, мова, стыль"**, якую арганізавалі Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны універсітэт і Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт. Канферэнцыя была прысвечана 70-годдзю з дня нараджэння вядомага беларускага вучонага, доктара філалагічных навук прафесара Льва Шакуна. Акрамя вучоных і даследнікаў нашай краіны, у канферэнцыі ўдзельнічалі госці з Расіі і Польшчы.*

○ **У Гародні адкрыта школа**, дзе ўсе прадметы (за выключэннем беларускай і расійскай мовы і літаратуры, гісторыі і геаграфіі Беларусі) будуць выкладацца папольску. Добра, каб яшчэ ў Гародні адкрываліся цалкам беларускія школы!

○ ***З друку стала вядома**, што дзесяць працэнтаў ад агульнай колькасці работнікаў у студзені-ліпені працавалі ў рэжыме няпоўнага працоўнага часу, а 447,7 тысячы чалавек (11 працэнтаў) знаходзіліся ў вымушаных адміністрацыйных водпусках.*

○ **У Міністэрстве працы Беларусі ёсць прадстаўленыя Інстытутам сацыялогіі Акадэміі навук** даныя аб тым, што ад 10 да 30 працэнтаў працаздольнага насельніцтва нашай краіны мае жаданне ехаць у пошуках работы за мяжу. Але ці дастаткова аднаго жадання, каб выехаць за мяжу і да ўсяго атрымаць там добрую працу?

○ ***У Гданьску адбыўся III фестываль нацыянальных меншасцяў у Польшчы.** Сёння ў Польшчы жыве каля 650 тысяч немцаў, 450 тысяч беларусаў, 300 тысяч украінцаў, 15 тысяч летувісаў. Беларусаў на фестывалі прадставіла грамадска-культурнае таварыства "Хатка".*

Кангрэс як супрацьвага Сходу

Аргкамітэт па правядзенні Нацыянальнага кангрэса ў абарону Канстытуцыі супраць дыктатуры закончыў падрыхтоўчы этап, вынікі якога былі падведзеныя на прэс-канферэнцыі, наладжанай прадстаўнікамі кангрэса Аляксандрам Бухвоставым, Уладзімірам Анцулевічам і Аляксандрам Фядутам.

Першапачаткова кангрэс планавалася правесці 26 кастрычніка, але на адным з пасяджэнняў дата была зменена на 19 кастрычніка: на той самы дзень, калі А.Лукашэнка збірае свой "Народны сход".

Як адзначылі прадстаўнікі аргкамітэта, ёсць небяспека, што на гэтым сходзе будзе зроблена спроба дзяржаўнага перавароту і роспуску Вярхоўнага Савета.

Пра сваю падтрымку кангрэса заявілі амаль усе буйныя палітычныя партыі краіны і прафесійныя саюзы. Чакаецца і выступ на ім старшыні парламента Сямёна Шарэцкага.

Прыкладная колькасць удзельнікаў — каля 1000 чалавек — хоць будзе і меншая за "бацькава веча", але, апрача кангрэса, плануецца правядзенне шматтысячнага мітынгу ў абарону Канстытуцыі, які ўлады магчыма паспрабуюць разагнаць сілай — адзначылі арганізатары кангрэса.

P.S. Аргкамітэт Нацыянальнага кангрэса ў абарону Канстытуцыі супраць дыктатуры паведаміў, што па прапановах грамадскіх арганізацыяў, якія выказалі жаданне ўдзельнічаць у кангрэсе, кангрэс пачынаецца **18 кастрычніка ў 13 гадзін**. Раніцай 19 кастрычніка кангрэс працягне сваю работу, а з 11 гадзін дэлегаты возьмуць удзел у маніфестацыі і мітынгу. Вызначана месца правядзення кангрэса — Рэспубліканскі палац культуры прафсаюзаў (Менск, пр.Ф.Скарыны, 25). У Менгарвыканкам пададзена заяўка на правядзенне шэсця і мітынгу 19 кастрычніка. Збор удзельнікаў маніфестацыі плануецца ў 10.30 на плошчы Якуба Коласа.

А.Н.

БНФ не прымае "нулявога варыянта"

Кіраўніцтва Беларускага Народнага Фронту негатыўна ставіцца да ініцыятывы нулявога варыянта парламенцкіх фракцый камуністаў і аграрыяў, які прадугледжвае адкліканне прэзідэнцкага і парламенцкага праектаў Канстытуцыі і стварэнне пагаджальнай камісіі для выпрацоўкі кампрамісная варыянта.

На праведзенай 23 верасня ў штаб-кватэры БНФ прэс-канферэнцыі Лявон Баршчэўскі, Вячаслаў Сіўчык і Вінцук Вячорка заявілі, што гэтая перадышка будзе на карысць сённяшняму рэжыму, бо Лукашэнка ўсё роўна не адмовіцца ад ідэі канцэнтрацыі ў сваіх руках абсалютнай улады. З Лукашэнкам немагчыма дамовіцца, бо любы кампраміс ён разглядае, як праяву слабасці, і гэтыя перамовы могуць толькі закансерваваць сітуацыю на 1-2 месяцы.

Разам з тым кіраўнікі БНФ не адмаўляюцца ад ідэі "круглага стала", але калі пагадненне з выканаўчай уладай будзе дасягнута, у пасяджэннях "сямёркі" будуць браць удзел толькі шэраговыя функцыянеры БНФ.

Зараз Народны Фронт рыхтуецца да буйной палітычнай акцыі 19 кастрычніка. У дзень адкрыцця так званага "Народнага сходу" апазіцыйныя сілы плануюць правесці шматтысячны мітынг у абарону Канстытуцыі.

Язэп СІНІЦКІ.

У газетах

Зінаіда Браварская— жывая гісторыя Купалаўскага тэатра

З інтэрв'ю юбіляркі "Белорусской ниве"

— "Сыграла я ў ТЮГу дзве ролі, але папрацавала там толькі тры месяцы, бо мяне запрасілі ў Купалаўскі тэатр. Было гэта ў 1937 годзе. З таго часу гэты любімы мною тэатр зрабіўся маім жыццём і маёй сям'ёй... Калі ж узяць, напрыклад, перыяд з 1953 года, дык у ліку найбольш значных маіх прац трэба зазначыць ролю Юлечкі ў спектаклі па п'есе Астроўскага "Даходнае месца". Іграла я разам з такімі цудоўнымі акцёрамі, як Барыс Платонаў, Лідзія Ржэцкая. Шчасцем было працаваць таксама з выдатнымі нашымі майстрамі Паўлам Малчанавым, Леанідам Рахленкам, Іванам Шацілам..."

("Белорусская нива", № 203, 1996 г.)

Маладая Беларусь

"Чырвоны жонд"

Арганізацыя "Чырвоны жонд", якую ў 1992 годзе стварыў, узначаліў і зарэгістраваў як першасную суполку ЛКСМБ Алесь Шавель, праіснавала нядоўга. Пасля таго, як яе кіраўнік перасеў у крэсла ў Камітэце маладзёжных арганізацый — яшчэ адным прыдатку камсамола, сябры "Чырвонага жонду", якіх не налічвалася больш двух дзесяткаў, забыўшы пра яго, занялiся кожны сваёй справай. Арганізацыя існавала адно на паперы.

Але сёння "Чырвоны жонд", захаваўшы старое імя, але набыўшы новае аблічча, дзейнічае. Пад яго дахам сабраліся іншыя, далёкія ад камсамольскага руху, людзі. З адным з іх — Паўлюком Канавальчыкам, выпускніком Беларускага эканамічнага універсітэта і старшынём "Чырвонага жонду", сустрэўся наш карэспандэнт.

— Вашая арганізацыя — маладзёжная. Што ўяўляе сабою сённяшняя беларуская моладзь?

— Сёлета гэтае ж пытанне паставілі перад сабою многія. Прычынаю таму стаў масавы ўдзел маладых у грамадскіх акцыях, што адбываліся ў першай палове года. Гэты ўдзел набываў формы, часам абсалютна нечаканыя для ўсіх удзельнікаў грамадскіх спрэчак. Бо дагэтуль лічылася, што грамадскай ці палітычнай актыўнасці моладзь не выказвае, хіба што нязначная яе частка можа далучыцца да той ці іншай палітычнай плыні, створанай раней старэйшым пакаленнем.

Падзеі гэтай вясны яскрава засведчылі: моладзь мае ўласныя погляды на жыццё, уласныя ў ім мэты і ўласныя сродкі іх дасягнення. І гэта не дзіўна: пакаленне, да якога належу і я, вырасла ў іншых умовах, чым нашыя бацькі. Мы не маем досведу саступак ці жыцця пад ідэалагічным кантролем.

Але мы ўсё больш адчуваем сваю залежнасць ад урада, які стварае для маладых усё новыя праблемы ў сферы аду-

(Заканчэнне на с.8.)

Свой васемнаццаты навучальны год сярэдняя школа № 12 — тая, першая ў мікраараёне, што сёння раскінуўся ад Пятроўшчыны да Малінаўкі па Берасцейскай шашы і ўздоўж кальцавой дарогі, дзе жыве ўжо звыш пяцідзесяці тысяч жыхароў і дзейнічае 30 школ,— сёлета пачала ў статусе гімназіі.

— У школе склаўся дружны калектыў высокакваліфікаваных педагогаў, якім пад сілу навучанне дзяцей па больш насычаных праграмах,— гаворыць дырэктар ужо гімназіі Кацярына Пятроўна Пятруша,— выпуск маладых людзей, добра падрыхтаваных да жыцця.

Пётра ПАБОКА, БелТА.

На здымках: "Класныя дамы" **М.Плакса і В.Рудоквас** — выкладчыцы беларускай і англійскай моваў. Юныя гімназісты.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

Радзім ГАРЭЦКІ, віцэ-прэзідэнт АН РБ

Свабоднае слова

Слова можа быць самым розным. Але свабоднае слова — гэта слова сумлення, шчырасці, боскасці. Яно ідзе ад сэрца, ад чыстай душы. Асабліву крыштальнасць і яскравасць такое слова атрымлівае тады, калі яно гаворыцца ці пішацца на роднай матчынай мове, якая, як кожная клетачка цела чалавечага, магутнымі генамі перадалася ад маці, ад роднай зямелькі, ад кута роднага, ад народа і Бацькаўшчыны.

Хлуслівае слова, слова дэмагогіі і хітрасці, здрады і зайздрасці, подласці і подкупу не належыць да слова свабоды, бо яно ўжо нясе ў сабе гэтыя адмоўныя якасці няволі — прымус вонкавы і ўнутраны, уціск пачуццяў.

Свабоднае слова не можа ісці ад чалавека несвабоднага, баязлівага, няшчырага, з рабскім пачуццём у сэрцы. Яго вымаўляе толькі той чалавек, які заўсёды застаецца самім сабою, які стараецца не здавацца, а быць. А як гэта не проста ажыццявіць у наш час і час нядаўняга мінулага!

Сапраўдная дэмакратыя можа быць толькі пры свабодзе слова. Дыктатарскае слова таталітарызму — слова прымусу, дэмагогіі і хлусні. Яскравым паказчыкам дэмакратыі можа служыць ступень свабоды сродкаў масавай інфармацыі — чым яна большая, тым болей і дэмакратычных свабод у краіне.

Амаль кожная ўлада не можа заўсёды гаварыць шчырае свабоднае слова і таму не надта любіць свабоду слова. Асабліва яно ненавіснае каманднa-адміністратыўным, таталітарным, дыктатарскім сістэмам. Пасля многіх дзесяцігоддзяў хлуслівых слоў бальшавіцкай улады мы нарэшце з вялікай радасцю пачулі словы праўды, якія так дапамагалі нам, наскрозь прасякнутым рабскім станам, выціскаць з сябе па кроплі гэтае зневажаючае нас, але такое прывычнае пачуццё. На жаль, мы не паспелі дастаткова поўна гэта зрабіць.

У апошнія два гады ў Беларусі мы зноў аказаліся пад уціскам слова змрочнага, якое становіцца ўсё больш патрабавальным, дыктатарскім. Яго аўтар лічыць, што толькі яно правільнае, заканадаўчае. Хаця мы ўжо не адзін раз былі сведкамі імгненнай змены зместу гэтага слова і часта нават на супрацьлеглы сэнс. Гэтае слова парушала Канстытуцыю краіны, ухваляла гітлераўскі парадак, самадурна закрывала газеты і змяняла іх галоўных рэдактараў, давала хлуслівыя абяцанкі-цацанкі, здзекавалася з матчынай роднай мовы і г.д. А, як казаў Іван Мележ, той, хто не паважае родную мову, не паважае родны народ. А другі класік падкрэсліваў, што шалёны той, хто не можа кіраваць сабой, сваім словам, а хоча кіраваць іншымі.

Гэтае слова пагнала нас на адзін рэферэндум, які забараніў нашы гістарычныя сімвалы і зноў загнаў родную мову ў цесны кут, а цяпер заве на новы рэферэндум, які адкрывае вароты да поўнай дыктатуры. А тады мы чулі такога ж голасу крыклівыя словы пра "царскую" ўладу, які даваў першы рэферэндум. Няўжо мала царскай? Якую ж патрэбна? Няўжо мы забыліся, што іменна шляхам рэферэндумаў у нашым стагоддзі прыйшла да поўнай улады адна з найбольш крывавых дыктатур Еўропы, якая нарабіла столькі бед і гора ўсяму свету?! Ды і другая не менш крывавая дыктатура, якая прыйшла да ўлады шляхам рэвалюцыі, потым не адзін раз карысталася для апраўдання сваіх жудасных дзеянняў "усенароднай" згодай вялікай краіны.

Наша інтэлігенцыя, якая па сутнасці заўсёды была разнастайнай, пад націскам бальшавіцкай улады зрабілася афіцыйна аднадушнай. Цяпер яна прыкметна разблакіравана. На жаль, значна меншая яе частка застаецца нацыянальна свядомай, вернай ідэям беларускага Адраджэння. Яе свабоднае слова слаба даходзіць да народа. Яно мала гучыць па радыё і тэлебачанні, бо туды ўладамі амаль зусім не дапушчаецца. Газеты з такім шчырым словам уціскаюцца, а многія беларускамоўныя, к таму ж і вельмі малатыражныя, адвучылі людзей ад роднай мовы.

Затое значна больш інтэлігенцыі з блокаў напужаных маўчальнікаў ці прыстасаванцаў-флюгераў, гатовых служыць любой уладзе, якая цяпер моцная. Тут ёсць розныя групы: адных — улады прыгрэлі, даўшы добрае месца; другіх — адарылі прэміямі ці званнямі; трэціх — абяцалі не чапаць і фінансаваць, калі будуць паслухмянымі, і г.д. І глядзіш, змяніўся чалавек: гаварыў словы свабодныя, а зараз — толькі тыя, якія патрэбныя, і нават мовай роднай ужо не карыстаецца, каб падабацца ўладам (а то яшчэ палічаць нацыяналістам!)

Сярод такой інтэлігенцыі заўсёды многа было людзей з "дзвюма душамі", а зараз развялася значная колькасць і "мнагадушных". Адзін на адзін ён гаворыць з табой адно, на калідоры, гледзячы з якой кампаніяй,— другое ці трэцяе, афіцыйна — ужо пускае ў эфір новае хлуслівае слова — толькі, каб падабалася наверсе. Сёння ён складае добрыя словы ў адну Канстытуцыю, заўтра ўжо падбірае патрэбныя для гаспадара словы — пад другую. Любімае слова такога чалавека: "адабрям-с". Прыкладам такога блоку інтэлігенцыі можа быць нядаўняя "первая конференция Белорусского профессорского собрания", на якой не прагучала ніводнага беларускага слова (калі не лічыць некалькіх слоў, якія ўжо па звычцы перадражніў дэмакратаў ініцыятар рэферэндуму), а галоўны матыў выступаючых: "адабрям-с".

А ёсць яшчэ навуковыя словы розуму, да якіх трэба тэрмінова прыслухацца ўсім людзям на Зямлі і перш-наперш уладам усіх краін свету. Навукоўцы прыйшлі да пераканання, што калі чалавецтва будзе жыць так, як яно жыве сёння, дык цывілізацыя чалавечая не перажыве і некалькіх пакаленняў. Справа ў тым, што страшэнная дэградацыя навакольнага асяроддзя (ужо на мяжы экалагічнай катастрофы), выбухападобны ўзрост колькасці насельніцтва на планеце, жудаснае і вельмі шыбка ўзрастаючае сацыяльнае расслаенне насельніцтва свету і іншыя негатыўныя працэсы прывялі чалавецтва на парог крытычнага перыяду ў гісторыі цывілізацыі — на парог агульнай катастрофы. Патрэбная каардынальная змена сучаснай парадыгмы развіцця чалавецтва, патрэбная новая канцэпцыя ўстойлівага развіцця, якая забяспечыць жыццёвыя патрабаванні сучаснай супольнасці людзей і не будзе перашкаджаць такой жа магчымасці для будучых пакаленняў! Усё гэта магчыма толькі пры свабодзе слова ва ўсіх краінах свету. Жыве свабоднае слова, якім будуць карыстацца і ўлады, і ўвесь народ! Няхай жыве і пашыраецца свабоднае слова і ў Беларусі!

Актуальна!

Алесь Станкевіч:
“Беларускае войска павінна быць беларускім!”

Кіраўнік патрыятычнага руху Беларускае згуртаванне вайскоўцаў Алесь Станкевіч лічыць, што кадравы склад Узброеных Сілаў Рэспублікі Беларусь знаходзіцца ў стане глыбокага маральнага і духоўнага крызісу.

Скандальныя выкрыванні злодзеяў у пагонах, якія на многія мільёны долараў раскралі армейскай маёмасці і рыштунку... Дзедаўшчына... Пратэкцыянізм... На вялікі жаль, шматлікія "хваробы" нашага сённяшняга грамадства нібыта прадубліраваныя і ва Узброеных Сілах.

І сёння, па меркаванні Алеся Станкевіча, згаданы крызіс не адолены, калі меркаваць хаця б па тых надзвычайных здарэннях і скандалах, пра якія сёлета згадвалі мясцовыя і цэнтральныя газеты. Гэта "выбракоўка" па стану здароўя каля 40 маладых дэсантнікаў з Мар'інагорскай мабільнай брыгады, самагубства навабранца Курсо ў адной з вайсковых частак пад Менскам, адмова выдаліць з пад'язных чыгуначных шляхоў Барысава пяць цыстэрнаў з атручвальным рэчывам — дыхларытанам,— што смяротэльна ўплывае на экалогію, на ўсё жывое. Нарэшце, гэта зусім нядаўні пажар на артылерыйскім складзе ў Шышчыцах на Случчыне, дзе некалькі дзён рваліся снарады і толькі выпадкова справа абышлася без ахвяраў. Сюды ж можна аднесці і абнародаваную Міністэрствам абароны змрочную статыстыку: сёння на кожную тысячу вайскоўцаў прыходзіцца каля пяці выпадкаў злачынстваў.

Алесь Станкевіч, аналізуючы памянёныя ды іншыя факты, сцвярджае: каб беларускае войска магло пазбавіцца ад расхістанасці, недысцыплінаванасці ды іншых заганаў, яму моцна бракуе любові да падабаронных УС беларускага народа і беларускай зямлі. Карацей, таго, што называецца патрыятызмам. Справа іншым разам даходзіць да смешнага, заўважае Алесь Станкевіч.

...У сярэдзіне верасня першакурснікі Вайсковай Акадэміі прымалі прысягу на вернасць Айчыне. Прысутны тут міністр абароны, зразумела, звярнуўся да будучых афіцэраў з бацькоўскім словам. Выразы "абаронцы Радзімы", "гарант незалежнасці і бяспекі Радзімы" і да т.п. гучалі ці не ў кожнай фразе кароткай прамовы.

Якую ж Радзіму меў на ўвазе Леанід Мальцаў, які ў сваім выступе ні разу не згадаў эпітэт, звязаны з назовам нашай краіны, з Беларуссю?

А святар, старшыня дэпартамента знешніх сувязяў Беларускага экзархата Рускай Праваслаўнай Царквы протаіерэй Фёдар Полны, а ён таксама выступіў з прамовай перад курсантамі, адказаў на гэта так (цытую на мове выступоўцы, а беларуская ўвогуле не гучала):

— Генералиссимус Суворов учил своих воинов: "Чудо-богатыри, опора Отечества! С нами Бог. Молитесь Богу — от него победа..."

Святар, прамаўляючы такое, паводзіў сябе так, быццам прысягу прымалі не будучыя беларускія афіцэры, а будучыя — расійскія, скажам,— у Разані ці ў Камышыне, дзе Аляксандр Сувораў сапраўды быў патрыётам Расійскай імперыі, асобай, аддадзенай умацаванню моцы манархіі ў Еўропе. Для беларусаў гэта быў кат, што задушыў паўстанне Тадэвуша Касцюшкі, той, хто загадваў спальваць беларускія вёскі, інструмент, з дапамогай якога Кацярына Другая скаланізавала Вялікае Княства і Польшчу ды цэлыя вёскі, населеныя беларусамі, запрыгоніла і падаравала сваім верным слугам, у тым ліку Аляксандру Сувораву. Нават класікі марксізму гэта згадвалі з абурэннем.

Што ж, урэшце, адбываецца з выхаваннем патрыятычнай беларускай самасвядомасці ў беларускім войску?

Я папрасіў дазволу ў Алеся Станкевіча ягоны адказ запісаць на дыктафон:

— Яшчэ ў 1992 годзе, калі ўзнікла свята Беларускай вайсковай славы, у Міністэрстве абароны ў гэтым напрамку нешта рабілася. Вывучалася, напрыклад, кадравым складам беларуская мова, стваралася новая армейская сімволіка, пераглядаліся вайсковыя статуты, распрацоўваўся спецыяльны слоўнік. Але потым, без усялякіх на тое падстаў, "беларусізацыя" ва Узброеных Сілах згарнулася, а пасля мінулагодняга травеньскага рэферэндуму зусім зачахла. Цяпер ніхто з кіроўцаў Мінабароны ні па радыё, ні ў газетах нават не згадвае пра тыя заняткі па беларускай мове... Беларускае войска па-ранейшаму ачаляецца старэйшымі афіцэрамі, сярод якіх беларусаў меншая частка і якія там з усяго белага свету. Дык ці будзе ў іх балець сэрца за Беларусь? Я пад час нядаўняга свята Беларускай вайсковай славы размаўляў з адным знаёмым афіцэрам. Ён сказаў мне: "Пра які патрыятызм ты гаворыш. Алесь, калі зараз мае калегі спяць і ў сне бачаць, што ўсё аднавіцца, што будзе адзінае, як некалі, войска?"

Карацей, зрабіў выснову Алесь Станкевіч, Беларускае войска ў асобе значнай часткі старшага афіцэрства гатова хутчэй зліцца ў "братніх" абдымках з УС Расіі, чымся выхоўваць у кадравым складзе патрыятызм. А што думаюць на гэты конт самі салдаты-беларусы, нікога не цікавіць. Ім будуць загадваць і ўсё.

Да сказанага можна дадаць, што БЗВ у вайсковыя часткі нават блізка ніхто не падпускаюць. Прапаганду любові да Беларусі, яе мовы, культуры, старажытных беларускіх вайсковых традыцыяў ідэолагі гэтай сілавой структуры лічаць палітычнай дзейнасцю, праявай нацыяналізму.

Але ж ва ўсіх краінах, нагадвае Алесь Станкевіч, нацыянальная ідэя заўсёды мае найбольш моцнае апірышча менавіта ва Узброеных Сілах, афіцэрскім асяроддзі. Менавіта на ёй грунтуецца патрыятычны дух вайскоўца.

Алесь МІКАЛАЙЧАНКА.

Меркаванні

Спроба асэнсавання двухмоўных выбрыкаў

Газетнае двухмоўе, што гэта — дзівосны парадокс нашага часу, чыясьці кемлівая выдумка ці адлюстраванне моўных суадносінаў у нашым грамадстве зараз? А можа проста часовае прымірэнне канфліктуючых бакоў сёння і міна пад беларускую мову на заўтра?

Ужо каторы год у нашай дзяржаве існуе так званае газетнае двухмоўе, як сацыяльная з'ява, а спробаў асэнсаваць яго няма. Ніхто не прааналізаваў гэтую практыку, не прыйшоў хоць да нейкай высновы ды не зрабіў уласны прагноз на будучае. Ніхто не паспрабаваў галосна сказаць, як варта ставіцца да газетнага двухмоўя: хваліць ці ганіць, падтрымліваць ці супраціўстаяць. І як гэтая практыка паўплывае на беларускую мову ўвогуле: паспрыяе адраджэнню ці дапаможа знішчальнікам яе. Заявы даволі аўтарытэтных людзей з беларускага асяроддзя, якія прагучалі ў свой час у падтрымку двухмоўя, — не будзем заплюшчваць вочы — мелі палітычнае адценне. Шмат хто напярэдадні выбараў спадзяваўся такім чынам заваяваць галасы расійскамоўнай часткі насельніцтва.

З'ява ў свой час "Народнай газеты", якая, пэўна, была адным з самых першых шматтыражных выданняў, што друкуюцца зараз на расійскай і беларускай мовах, была водгукам на ідэю двухмоўя, што, па задумцы тагачасных лідэраў КПСС, мела быць ва ўсіх рэспубліках былога СССР, каб хоць неяк зняць вастрыню нацыянальнага пытання.

Хутка знайшліся паслядоўнікі. І даволі шмат. Я наўмысна не прыводжу тут іх пералік, але заўважу, што карыстацца двухмоўем распачалі газеты, якім наканавана быць беларускамоўнымі. Іншыя тутэйшыя газеты, якія друкаваліся на расійскай мове, але прытрымліваліся артадаксальных камуністычных пазіцый, ужываць двухмоўе не сталі. Напачатку не ўсё было дрэнна ў гэтай справе. Як станоўчы прыклад, скажам, расійскамоўныя рэгіянальныя (абласныя) выданні, раённыя і ведамасныя газеты распачалі змяшчаць на сваіх старонках артыкулы і карэспандэнцыі на роднай мове, але толькі не матэрыялы аналітычнага зместу.

Асноўная частка перыядычных выданняў, што пабачыла свет пачынаючы з 1991 года, і па сённяшні дзень крочыць пад сцягам двухмоўя.

Аднак, як заўжды, час уносіць свае карэктывы. Праз год-другі ад так званага двухмоўя ў некаторых газетаў ("Рэспубліка", "Эканамічная газета") застаўся толькі беларускі назоў. Тое — яскравы прыклад таго, як так званае двухмоўе можа ўмомант ператварыцца ў расійскае аднамоўе. А яшчэ, улічваючы вынікі мінулагодняга рэферэндуму і памкненні ў гэтым накірунку нашага Прэзідэнта, з нашай маўклівай згодай і страхам перад вялікім начальствам рэдактары ў гэтай справе пабягуць навыперадкі. У гэтым пачыне будуць свае "стаханаўцы". Перайсці на друкаванне газетаў на расійскай мове няма ніякіх цяжкасцяў, абы было жаданне. Жадання і жадаючых, як мы бачым, на жаль, вельмі многа.

Летась здарылася адна акалічнасць, якая мяне вельмі ўразіла. У газеце "Свабода", што з першага свайго нумара, нягледзячы ні на якія перашкоды, уціск ды забарону, змагалася за нацыянальную ідэю, дзесьці адразу пасля паразы дэмакратаў на выбарах у траўні 1995 года з'явілася расійскамоўная старонка. Усялякаму, нават самаму недарэчнаму ўчынку знаходзіцца тлумачэнне. Так яно было і ў гэты раз: такая старонка проста неабходна для расійскамоўнага чытача і, вядома, пашырэння кола падпісчыкаў. І ўсё ж, як бы гэта было не праўдападобна, такое тлумачэнне не адпавядае існасці. Няўжо просты чытач, які валодае толькі расійскай моваю, стане дзеля адной толькі старонкі набываць газету "Свабода", дзе звычайна падаецца толькі аналітычны матэрыял. Вядома, што не! На гэту газету падпісваюцца, гэтую газету набываюць людзі, якія аднолькава валодаюць як беларускаю, так і расійскаю мовамі. Я, прыхільнік і чытач "Свабоды" з першага яго нумара, у свой час займаўся яе распаўсюджваннем і з поўнай упэўненасцю магу засведчыць, што газету "Свабода" як старонікі, так і праціўнікі паважаюць за высокі прафесійны ўзровень, нестандартнасць трактоўкі падзеяў, арыгінальны іх каментар. Магчыма, што ад з'яўлення расійскамоўнай старонкі пабольшала (а можа і не!) чытачоў, але гэта яскрава засведчыла пра адыход ад беларускай ідэі. А калі не будзе ў беларускай ідэі яе галоўнага стрыжня — мовы, дык загіне тады і сама ідэя. Калі перастане існаваць сама ідэя, то, відавочна, не будзе беларускай дзяржавы. Я дапускаю думку, а ў тым няма ніякай перашкоды, што пабудаваць дэмакратычную дзяржаву ў нашым краі можна карыстаючыся паўсюдна расійскай моваю, але тады назоў краіны будзе "Белоруссия" і ў яе знікне ўсялякая адметнасць ад усходняга суседа.

Праціўнікі беларускай ідэі, пэўна, вельмі рады такому павароту справы. Рады таму, што расійскамоўных матэрыялаў у газеце "Свабода" пабольшала і сталі яны з'яўляцца нават на першай старонцы. Як я ўжо сцвярджаў: галоўнае — пачатак, працяг не праміне чакаць.

Прадбачу папрокі ў свой адрас: яшчэ адзін жалезабетонны абаронца мовы знайшоўся. Перш, чым казаць такое, удумайцеся. На сённяшні дзень толькі тры (дай Бог, каб я памыліўся!) грамадска-палітычныя газеты на беларускай мове: "Звязда", "Чырвоная змена" ды рэгіянальная гарадзенская "Пагоня". (Беларускамоўныя газеты "Літаратура і мастацтва", "Культура", "Наша слова" і некаторыя іншыя разлічаны на вузкае кола чытачоў і маюць тэматычную накіраванасць.) І гэта пасля столькіх гадоў Адраджэння. Што тут: смяяцца ці плакаць, усё роўна, абы толькі не маўчаць.

А яшчэ вазьміце любую двухмоўную газету і звярніце ўвагу, якія матэрыялы друкуюцца на расійскай мове, а якія — на беларускай. Палітыка, эканамічны аналіз ды зарубежная інфармацыя зарэзерваваны за расійскай моваю. Навіны сялянскага — калгаснага жыцця ды "народныя байкі" аддадзены беларускай мове. Вось такая двухмоўная газетная справядлівасць.

Дык усё ж — што нясе нам двухмоўе?

Язэп ПАЛУБЕТКА.

АЛЕ!

Аб'яднанне — дзеля уніфікацыі?

Чуткі пра неабходнасць аб'яднання некалькіх беларускамоўных газет у адну набылі форму рэальных захадаў з боку дзяржаўных структур. 24 верасня адбылося пасяджэнне прэзідыума Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў — заснавальніка тыднёвіка "Літаратура і мастацтва", газеты творчай інтэлігенцыі Беларусі,— з адным пытаннем на парадку дня: "Аб прапанове Дзяржкамдруку РБ рэдакцыі "ЛіМа" стаць базай для аб'яднання з газетамі "Культура" і "Наша слова".

На пасяджэнне быў запрошаны намеснік старшыні Дзяржкамдруку, пісьменнік Зіновій Прыгодзіч, каб пачуць ад яго тлумачэнне па неардынарнай сітуацыі, якую падкінула жыццё журналістам некалькіх рэдакцый (мабыць, правільней было б сказаць, падкідвае родная дзяржава). Спадар Прыгодзіч патлумачыў пісьменнікам, што прапанова аб'яднаць рэдакцыі выклікана жаданнем дапамагчы ім выжыць разам. У краіне цяжкае эканамічнае становішча. У дзяржавы няма грошай, каб утрымліваць некалькі малатыражных беларускамоўных газет. Вось калі на базе "Літаратуры і мастацтва" аб'яднаюцца газеты "Культура" і "Наша слова", грошы — за кошт эканоміі — будуць. А калі не — з пачатку 1997 года ўсе яны перастануць фінансавацца. Такі лейтматыў выступу намесніка старшыні Дзяржкамдруку.

Трэба сказаць адразу: пісьменнікі прынялі гэта тлумачэнне насцярожана. Першым у абмеркаванні прапановы Дзяржкамдруку выступіў народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч. Ён убачыў у настойлівым імкненні дзяржаўных структур аб'яднаць газеты прыхаваную палітычную акцыю з далёкімі і небяспечнымі для беларускага слова, для беларускай культуры ўвогуле паследкамі і заклікаў прэзідыум Рады СБП не ісці ні на якое аб'яднанне. Яго падтрымалі Анатоль Вярцінскі, Генрых Далідовіч, народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін, Вячаслаў Адамчык, Алесь Жук, Алесь Масаранка ды іншыя. Усе члены прэзідыума Рады СП расцанілі прапанову Дзяржкамдруку як намер уніфікаваць сістэму беларускамоўных выданняў, каб было зручней імі кіраваць. Асабліва ўсіх насцярожыла паведамленне сп.Прыгодзіча, што і Дзяржкамдрук збіраецца стаць адным з сузаснавальнікаў аб'яднанай газеты.

Галоўны рэдактар тыднёвіка "Літаратура і мастацтва" Мікола Гіль зачытаў заяву рэдкалегіі "ЛіМа" да членаў прэзідыума Рады СБП, у якой ускрываюцца сапраўдныя, па ягоных словах, прычыны зацiску культуралагічных беларускамоўных выданняў і прыводзяцца разлікі, якія паказваюць, што кошт выдання "тоўстага" "ЛіМа" будзе намнога большы, чым тая сума, што цяпер выдаткоўваецца на выпуск названых газет паасобку. (У некага з выступоўцаў пасля М.Гіля прагучала думка, што рэарганізаваны "ЛіМ" з-за дарагавізны страціць падпісчыкаў, а падпісчыкі "НС" і "Культуры" — свае звыклыя газеты "Наша слова" і "Культура".) У звароце рэдкалегіі "ЛіМа" гаворыцца: "Чаму б... у мэтах эканоміі дзяржаўных сродкаў не аб'яднаць блізкапрофільныя маладзёжныя газеты "Знамя юности" і "Чырвоная змена"? альбо некалькі прэзідэнцкіх ці саўмінаўскіх газет у адну — вось дзе была б сапраўды эканомія!" Заканчваецца зварот рэдкалегіі "ЛіМа" такімі словамі:

"Выданні, якія плануецца аб'яднаць, на сення з'яўляюцца адзінымі з апошніх, што выходзяць выключна на беларускай мове (яшчэ, можа, "Звязда" ды "Чырвоная змена") і якія дазваляюць сабе часам не пагаджацца з той палітыкай, якую праводзіць сённяшняе кіраўніцтва Беларусі ў сферах культуры, навукі, гісторыі і інш. І таму задуманае аб'яднанне ўспрымаецца беларускай інтэлігенцыяй адназначна, як спроба задушыць, зачыніць, знішчыць некалькі патэнцыяльна апазіцыйных выданняў і стварыць на іх "базе" адно паслухмянае, "прэзідэнцкае". Іншых "прычын" для аб'яднання мы не бачым. Бо дзяржаве Беларусь сёння трэба і "Культура", і "Наша слова", і "Голас Радзімы", і "ЛіМ", якія маюць свае адметнасці, сваіх чытачоў і займаюць сваю пэўную нішу ў беларускім друку, якая пасля іх знішчэння будзе пустой..."

Прэзідыум Рады СБП аднасна прапановы Дзяржкамдруку выказаўся адмоўна і, каб "параіцца з народам" і прыняць канчатковае рашэнне, вырашыў у бліжэйшы час склікаць усебеларускі пісьменніцкі сход.

Уладзімір АНІСКОВІЧ.

Галоўны рэдактар **Эрнэст Ялугін** і старэйшыя супрацоўніцы **Ірына Крэнь** і **Вера Варанцова**, пачынальнікі "Нашага слова" — упэўнены, што газета будзе жыць.

Фота У.КАРМІЛКІНА.

Наступіла восень, а з ёю і чарговы навучальны год, які традыцыйна пачынаецца з Дня ведаў. Кожная навучальная ўстанова нашай краіны па-свойму адзначае гэты дзень. Выключэння не было і ў Беларускім універсітэце культуры, дзе не першы год Дзень ведаў адзначаецца, як адно з галоўных святаў. Для студэнтаў універсітэта было падрыхтавана сапраўднае тэатралізаванае прадстаўленне: цікава выступалі і ансамбль "Валачобнікі", і акадэмічны хор універсітэта. Перад вачыма студэнтаў паўставалі славутыя людзі беларускай зямлі: Ефрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі, Францішак Скарына і інш. Не абышлося без жартаў, песень і ўсмешак.

З прывітальным словам да студэнтаў звярнуліся: рэктар універсітэта, прафесар Я.Грыгаровіч, прарэктар па

У добры шлях!

навучальнай рабоце, дацэнт, кандыдат гістарычных навук А.Смолік, супрацоўнік Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь У.Мамонька, прафесар кафедры бібліяграфіі і дакументазнаўства, доктар педагагічных навук В.Лявончыкаў. Шмат цёплых, добразычлівых слоў было імі сказана ў адрас прадстаўнікоў моладзі, якія вырашылі звязаць свой лёс з Беларускім універсітэтам культуры і якім выпадзе заканчваць вучобу ўжо ў пачатку XXI стагоддзя.

Беларускі універсітэт культуры — гэта амаль адзіная вышэйшая навучальная ўстанова краіны, дзе навучанне ў асноўным вядзецца на беларускай мове, дзе свята захоўваюцца традыцыі беларускага народа. Менавіта студэнтам, якія сёння прыйшлі вучыцца на І курс, давядзецца мацаваць гэтыя традыцыі ў XXI стагоддзі.

А потым студэнты-першакурснікі давалі клятву, клятву вернасці роднай альма матэр, пасля чаго ў выкананні выкладчыкаў і студэнтаў прагучаў гімн універсітэта.

Завяршылася свята шэсцем студэнтаў па універсітэт. Ганаровым правам першымі ўвайсці ў Беларускі універсітэт культуры былі ўдастоены студэнты І курса факультэта бібліятэчна-інфармацыйных сістэм.

У добры шлях, дарагія студэнты!

А.ФЯДОРЫНА.

Са святам, "Талака"!

Шаноўная рэдакцыя! Вось ужо тры гады я выпісваю газету "Наша слова", якая стала для мяне спадарожніцай жыцця. Я студэнтка другога курса філалагічнага факультэта Гомельскага дзяржаўнага універсітэта, таму ўсё, што я магу знайсці на старонках вашай газеты, для мяне як для будучага філолага з'яўляецца вельмі каштоўным і карысным. Да таго ж я — сябра Гомельскай гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны. І мяне таксама непакоіць лёс маёй роднай мовы, нашай культуры, мне вельмі балюча бачыць вынікі тых працэсаў, што адбываюцца ў нашай краіне, вынікі варварскай палітыкі па знішчэнні ўсяго беларускага, якую праводзіць выканаўчая ўлада Рэспублікі Беларусь. І толькі калі я чытаю вашую газету, боль аціхае (але не знікае зусім) і ўзмацняецца ўпэўненасць, што роднае слова будзе жыць, пакуль на Беларусі ёсць людзі, якія шмат робяць дзеля таго, каб беларуская мова замацавала свае пазіцыі дзяржаўнай (!) мовы, набыла першачае значэнне ў жыцці кожнага чалавека.

Дзякуй табе, "Наша слова", за тое, што ты ёсць, за тое, што нясеш у свет любоў і пашану да роднага слова, народнай культуры, беларускай гісторыі, літаратуры, за тое, што паходняй асветы асвятляеш доўгі і нялёгкі шлях з цемры невядання да святла ведаў.

Сёння ж я хачу падзяліцца з чытачамі думкамі аб падзеі, што адбылася ў культурным жыцці майго роднага горада Гомеля ў канцы жніўня — пачатку верасня,— святкаванні "Талакой" свайго 10-годдзя.

Калі хочаш жыць ты насычана,
Не шукай прыгод запазычаных,
А прыходзь да нас — запрашаем мы —
У нашую "Талаку".

Радкі, вынесеныя ў эпіграф, узятыя з песні, якая ўзнікла параўнальна нядаўна, аднак паспела стаць своеасаблівым гімнам гомельскай маладзёжнай культурна-гістарычнай суполкі "Талака", што на працягу вось ужо дзесяці год аб'ядноўвае людзей, якія шчыра любяць сваю краіну, любяць Беларусь, любяць і шануюць роднае жыватворнае слова, цікавяцца гістарычнай і культурнай спадчынай беларускага народа, займаюцца збіраннем і вывучэннем беларускага фальклору, каб потым данесці яго да свайго сучасніка. Варта адзначыць, што за час свайго існавання "Талака" духоўна загартавала і, па сутнасці, выхавала шмат вядомых у Гомелі і на Беларусі людзей: паэтаў, празаікаў, драматургаў, журналістаў, мастакоў, палітыкаў. З усіх гомельскіх арганізацый, дзе і па сённяшні дзень пануе беларускі нацыянальны дух, яна з'яўляецца самай старэйшай.

30, 31 жніўня і 1 верасня "Талака" ўрачыста адзначыла сваё 10-годдзе. Гэта было сапраўднае свята, якое расцягнулася на тры дні. На святкаванне былі запрошаны людзі, якія на працягу 10 гадоў у той ці іншы час мелі або маюць і сёння самае непасрэднае дачыненне да талакоўскага жыцця. Гэта, у першую чаргу, тыя дзякуючы каму "Талака" нарадзілася: галоўны рэдактар газеты "Наша ніва" Сяргей Дубавец і першы намеснік галоўнага рэдактара газеты "Літаратура і мастацтва" Барыс Сачанка (Барыс Пятровіч), якія працавалі на той час у рэдакцыі газеты "Гомельская праўда"; першы ў гісторыі гэтай суполкі старшыня Алесь Яўсеенка, інжынер па спецыяльнасці, скарбнік тагачаснай "Талакі" Алег Чыжоў. Гэта і так званыя "ветэраны" "Талакі", людзі, якія бралі актыўны ўдзел у талакоўскім жыцці ў першыя гады існавання адзінай на той час у Гомелі арганізацыі, што аб'ядноўвала беларускамоўную моладзь, дзе гучала роднае слова. Сярод запрошаных "ветэранаў" былі: вядомы на Беларусі паэт Анатоль Сыс, спявачка, сапраўдная зорка на небасхіле беларускай бардаўскай песні Вальжына Цярэшчанка, жонка Алеся Яўсеенкі, Наталля Пінчук, якая працуе зараз у Менскім гуманітарным ліцэі, жонка Алеся Бяляцкага — літаратара, дырэктара музея Максіма Багдановіча ў Менску; паэт, супрацоўнік гомельскай газеты "Джэм" Мікола Багданаў, паэтка і супрацоўніца Веткаўскага музея народнай творчасці Ларыса Раманава, выкладчыца кафедры беларускай культуры Гомельскага дзяржаўнага універсітэта Фейгіна Софія Рыгораўна, Кася Каваленка, што працуе настаўніцай у адной з вёсак Гарадзенскай вобласці Мастоўскага раёна, Уладзімір Адамавіч Ліцвінаў, намеснік дырэктара Гомельскага краязнаўчага музея, і яго жонка Тацццяна Ліцвінава, супрацоўніца гэтага ж музея, гомельскі вольны мастак Андрусь Скідан, Іна Маркоўская, якая працуе бібліятэкаркай у політэхнічным тэхнікуме, кнігагандляр, паэт-аматар Андрусь Саладоўнікаў і іншыя.

На вялікі жаль, С.Дубавец, Б.Сачанка, А.Бяляцкі з жонкай Наталляй, А.Сыс не змаглі прыехаць з Менска і таму свае віншаванні са святам перадалі "Талацэ" ў вуснай і пісьмовай формах.

Шмат давялося папрацаваць сённяшнім талакоўцам, каб свята сапраўды адбылося. 30 жніўня ў музычнай школе імя Чайкоўскага прайшла імпрэза, прысвечаная 10-годдзю "Талакі". Запрашаліся ўсе жадаючыя разам з талакоўцамі адзначыць гэтую падзею, падзяліць з імі святочны настрой, пазнаёміцца з тэатральнай дзейнасцю суполкі і проста адпачыць, прыемна правесці вечар. На першым паверсе ў фае была наладжана фотавыстава, якая дала магчымасць гасцям атрымаць больш поўнае ўяўленне аб жыцці "Талакі", яе сутнасці, а былым талакоўцам успомніць мінулыя часіны, свае юнацкія гады, праведзеныя ў суполцы, узгадаць цікавыя моманты з асабістай талакоўскай практыкі.

А 7-й гадзіне вечара ўдзельнікі свята (а іх было больш за 60 чалавек) змаглі заняць месцы ў актавай зале музычнай школы. Імпрэзу распачаў сённяшні старшыня суполкі "Талака" і дудар у адной асобе Сяржук Вінаградаў. На суд гледачам былі прадстаўлены дзве тэатральныя пастаноўкі: народная драма "Цар Максімілян" і бытавая камедыя ў адной дзеі "Модны шляхцюк" Каруся Каганца. Потым пачалася частка другая — віншавальная. Праводзіць яе дапамагала Вальжына Цярэшчанка, якая добраахвотна ўзяла на сябе ролю канферансье. Яна адна з першых выказала сваё віншавальнае слова і праспявала адну са сваіх песень. Пасля кожны, хто жадаў, выходзіў на сцэну, віншаваў "Талаку" з 10-годдзем, выказваў ёй свае зычанні. Прычым на ўсім гэтым не было ніякага адбітку афіцыйнасці, у сценах залы панавала цёплая, сяброўская атмасфера, гучала роднае слова. Асабліва прыемна было пачуць яго з вуснаў дзетак: дачкі і сына Вальжыны Цярэшчанкі і спадара Яўсеенкі — Святланы і Францішка, дачкі Ларысы Раманавай Руніты.

На заканчэнні імпрэзы талакоўцы падняліся са сваіх месцаў і выйшлі на сцэну, дзе пад акампанемент гітары, на якой граў Сяржук Вінаградаў, разам праспявалі песню, з радкамі прыпеву, з якой чытач ужо знаёмы. Так прайшоў першы дзень святкавання 10-годдзя "Талакі". Трэба адзначыць, што на імпрэзе прысутнічалі выкладчыкі кафедраў беларускай культуры, беларускай літаратуры, мовы і гісторыі Гомельскага дзяржаўнага універсітэта.

На наступны дзень, 31 жніўня, талакоўцы ў парку наладзілі невялічкае гулянне з народнымі танцамі, гульнямі, карагодамі. Дзяўчаты і хлопцы ў народных строях здалёк прывабліваі вока цікаўнага гараджаніна, які ў выхадны дзень вырашыў адпачыць у парку. Гукі дуды і скрыпкі разносіліся па алеях, запрашаючы ўсіх далучыцца да талакоўскага гуляння ці проста паглядзець, на што здатныя гэтыя юнакі, якія спрабуюць вярнуць з небыцця народнае харэаграфічнае і музычнае мастацтва. Людзі падыходзілі, глядзелі і воплескамі дзякавалі маладзёжнай суполцы "Талака" за тое, што, можа быць, упершыню яны ўбачылі тыя танцы, якія калісь танчылі, тыя карагоды, што калісь вадзілі, і тыя гульні, у якія калісь гулялі нашыя продкі.

На шэсць гадзін вечара быў заказаны аўтобус, на якім талакоўцы паехалі за горад, каб там у сваім коле, у больш цесных абставінах з кубачкам "Кока-колы", "Фанты" ці піва ля вогнішча адзначыць яшчэ раз сваё свята, каб павесяліцца і, нарэшце, адпачыць ад амаль штодзённых рэпетыцый і клапатлівых дзён падрыхтоўкі да святкавання, каб з песнямі сустрэць світанак і толькі ўдзень 1 верасня вярнуцца дамоў.

Далейшага плёну табе, "Талака", на ніве адраджэння народнай культуры і ва ўсіх тваіх добрых пачынаннях!

P.S.: Кожнага, каго зацікавіла гэтая інфармацыя, хто любіць роднае слова і хоча бліжэй пазнаёміцца з дзейнасцю маладзёжнай суполкі "Талака", чакаюць па адрасе: г.Гомель, пр-кт Кастрычніка, д.23, пакойчык 13, дзе пакуль што збіраюцца талакоўцы шточацвер пасля 7-й гадзіны.

Наталля ДЗЕНІСЮК,
студэнтка 2-га курса філалагічнага факультэта ГДУ.

Па веды і ўражанні — за мора!

Лета — прыгожая пара года, калі студэнты маюць вольны ад заняткаў час, які кожны можа (па магчымасці, вядома) выкарыстаць у сваіх мэтах.

Чацвярым студэнтам факультэта бібліятэчна-інфармацыйных сістэм Беларускага універсітэта культуры — Аліне Карака, Тацццяне Дземідзенка, Надзеі Галічынай і Юрыю Максімаву — пашэнціла — мы правялі жнівень у Вялікабрытаніі. Дзякуючы таму, што нядаўна ў нас наладзіліся кантакты з Уэльскім універсітэтам, мы прайшлі вучэбную практыку ў бібліятэцы гэтага універсітэта. Гэта першы візіт нашых студэнтаў у Кардыф, таму на нас былі ускладзены абавязкі ўмацавання сувязяў для далейшага супрацоўніцтва БУК і універсітэта Уэльскага інстытута ў горадзе Кардыф.

І візіт атрымаўся цудоўным. Лондан сустрэў нас сваёй магутнасцю і арыгінальнай прыгажосцю, сусветнавядомымі помнікамі культуры і сучаснымі вялікімі будынкамі. Гэта горад, які мае свой уласны твар,— яго ніколі не зблытаеш з іншымі. Лондан захапляе і ўражвае кожную хвіліну, у якім бы месцы горада ты ні знаходзіўся.

Не менш прыгожы, але зусім іншы горад Кардыф — сталіца Уэльса, дзе людзі сустракаюць гасцей з добрымі ўсмешкамі і шчырай ветлівасцю. Уэльс — краіна са сваёй культурай, старажытнай гісторыяй, мовай і традыцыямі. Гэта краіна з найпрыгажэйшай і разнастайнай прыродай. Нават не ведаеш, што больш захапляе тваю ўвагу: вялікасныя старажытныя замкі або раскошныя краявіды заліва і Брыстальскага канала, або сапраўды непаўторныя аб'екты мясцовай культуры.

Але ўразіла, безумоўна, не толькі прырода. Студэнты пазнаёміліся з прафесійным майстэрствам сваіх будучых калегаў, з сучаснай кампутарнай тэхнікай, якая шырока выкарыстоўваецца ў бібліятэках для дасягнення вышэйшай якасці бібліятэчнага сэрвісу. Дзякуючы спецыяльна падрыхтаванай праграме ад універсітэта г.Кардыф, якая ўключала курс лекцый і шэраг практычных заняткаў, студэнты пазнаёміліся са спецыфікай выкладання і вучэбным працэсам Уэльскага універсітэта, з сучаснымі метадамі і сродкамі менеджменту, інфармацыйных тэхналогій і сэрвісу, а таксама мелі магчымасць працаваць з праграмай ІНТЭРНЭТ. Акрамя гэтага, кожны студэнт выконваў асабістае навуковае даследаванне, распрацоўваў свой праект, каб потым выступіць перад выкладчыкамі і студэнтамі БУК.

На жаль, час візіту прайшоў хутка, але студэнты набылі сапраўды каштоўны вопыт, веды і навыкі для далейшай вучобы і будучай працы, а таксама пакінулі ў душы незабыўныя ўражанні.

Спадзяёмся, што універсітэт горада Кардыф наступным летам зноў будзе прымаць у сваіх сценах студэнтаў нашага універсітэта.

Тацццяна ДЗЕМІДЗЕНКА,
студэнтка Беларускага універсітэта культуры.

На здымку: Тацццяна ДЗЕМІДЗЕНКА, Юрый Максімаў і Надзея Галічына з выкладчыкамі Уэльскага універсітэта г.Кардыф (Вялікабрытанія).

Замежжа

Дзейнасць беларускіх вайскоўцаў на тэрыторыі Украіны ў 1917-1919 гадах

Першыя беларускія вайсковыя асяродкі ў расійскай арміі пачалі ствараццa пасля лютаўскай рэвалюцыі ў Расіі. У справе тварэння ўласных вайсковых фармацыяў беларусы значна спазніліся ў параўнанні з іншымі нацыямі, напрыклад палякамі ці ўкраінцамі. Толькі ў канцы кастрычніка 1917 г. адбыўся З'езд беларусаў-вайскоўцаў Заходняга фронта, войскі якога знаходзіліся на Беларусі. З'ездам была склікаaная Беларуская цэнтральная вайсковая Рада пад кіраўніцтвам Сымона Рак-Міхайлоўскага. Мэтаю Рады было фармаванне беларускіх адзінак у расійскай арміі. Пачаўся набор у першы Беларускі полк пяхоты ў Менску.

Пачынальнікам беларускага вайсковага руху на тэрыторыі Украіны быў паручнік Канстанцін Нор. Гэты афіцэр стварaў беларускія гурткі на Паўднёва-Заходнім фронце. На Румынскім фронце падобныя гурткі стварaлі паручнікі Антон Баліцкі, Сцяпан Некрашэвіч і Аляксандр Кучынскі.

3 снежня 1917 года ў Адэсе пачаліся пасяджэнні З'езда беларусаў-вайскоўцаў Румынскага фронта. Кіраваў з'ездам Гайлік. Удзельнікі з'езда выказаліся за абвяшчэнне аўтаномнай Беларускай Дэмакратычнай Рэспублікі і за беларусізацыю тых аддзелаў расійскай арміі, якія перад вайной размяшчаліся на Беларусі. У Адэсе з тылавых частак Румынскага фронта пачалося фармаванне Самадзейнага Беларускага батальёна.

15-20 снежня 1917 года ў Кіеве адбыўся З'езд беларусаў-вайскоўцаў Паўднёва-Заходняга фронта. Старшынём яго быў Ігнат Краскоўскі.

У час, калі ў Адэсе і Кіеве адбываліся з'езды беларусаў-вайскоўцаў, у Менску прайшоў Першы Усебеларускі з'езд. Ён быў разагнаны бальшавікамі 18 снежня 1917 г.

Атрымаўшы звесткі аб разгоне з'езда, дэлегаты з'езда ў Кіеве прынялі спецыяльную рэзалюцыю, патрабуючы ў ёй ад бальшавіцкага Савета народных камісараў вызвалення арыштаваных і прыцягнення вінаватых да адказнасці. Аднaчасова з'езд звярнуўся да ўсіх беларусаў з заклікам да нацыянальнага самавызначэння і яднання вакол З'езда Паўднёва-Заходняга фронта дзеля абароны "беларускага люду, сваёй радзімы Беларусі".

Апроч Кіева, значным цэнтрам беларускага нацыянальнага руху на Украіне была Адэса. У самой Адэсе знаходзілася тады 20 000 беларусаў, а разам з яе наваколлем — каля 100 000. Былі гэта пераважна ўцекачы і вайскоўцы. Першай беларускай арганізацыяй у Адэсе стала Беларуская вайсковая Рада, створаная З'ездам беларусаў-вайскоўцаў Румынскага фронта. У сувязі з беларусізацыяй асобных частак Румынскага фронта там быў утвораны Беларускі этапны канцэнтрацыйны пункт. Вынікам таго стала навязанне моцных сувязяў паміж дзеючымі ў Адэсе цывільнымі беларускімі арганізацыямі і беларускім вайсковым рухам. Побач з беларускай вайсковай арганізацыяй у горадзе дзейнічала культурна-асветніцкая арганізацыя "Беларускі гай".

Пасля захопу Адэсы бальшавікамі Беларуская вайсковая Рада спрабавала працягнуць фармаванне беларускіх частак. Аднак у выніку бальшавіцкай прапаганды беларускія аддзелы распадаліся.

Пасля адыходу бальшавікоў з Адэсы і замацавання там украінскіх уладаў адбылося супольнае пасяджэнне Беларускай вайсковай Рады і "Беларускага гаю", на якім быў скліканы Беларускі народны камісарыят. Камісарыят ставіў перад сабой задачу абароны інтарэсаў беларусаў у Адэсе і ваколіцы. Яго кіраўнікамі былі Трафімаў, С.Некрашэвіч, А.Баліцкі, Янушкевіч, Г.Козел. Камісарыят намагаўся стварыць у Адэсе 30 беларускіх пачатковых школ і гімназію. Беларусы спрабавалі таксама працягнуць стварэнне нацыянальных вайсковых адзінак, аднак гэтая ініцыятыва была прыпынена ўкраінскімі ўладамі.

Калі да Адэсы дайшла вестка пра абвяшчэнне Беларускай народнай рэспублікі, 21 красавіка 1918 г. адбыўся сход беларусаў горада і яго ваколіц. Прысутныя прынялі рэзалюцыю ў падтрымку незалежнай беларускай дзяржавы. Беларускія ўлады прызначылі С.Некрашэвіча консулам БНР у Адэсе.

Чарговы этап дзейнасці беларускіх вайскоўцаў у Адэсе пачаўся ў 1919 годзе. У студзені ў горад прыехаў паручнік інжынерных войскаў Аляксандр Бахановіч, які ў 1917-1918 гадах кіраваў Цэнтральным камітэтам грамадскіх арганізацый Гродзенскай губерні ў Петраградзе. Пасля разгону камітэта бальшавікамі Бахановіч пераехаў на Украіну.

У Адэсе Бахановіч навязаў сувязь з Беларускім вайсковым цэнтрам. Гэтая арганізацыя, верагодна, выконвала ў новых умовах функцыі Беларускага нацыянальнага камісарыята. Кіраўніком Цэнтра быў С.Некрашэвіч. Бахановіч прапанаваў, каб Беларускі нацыянальны цэнтр узяў на сябе абавязкі Часовага краёвага ўрада Беларусі. У адрозненне ад кіраванага Антонам Луцкевічам урада БНР, які супрацоўнічаў з немцамі, Бахановіч быў прыхільнікам супрацоўніцтва з расійскімі "белымі". Як лічыць А.Сідарэвіч, Бахановіч ашукаў генерала Антона Дзянікіна, які з задавальненнем прыняў звестку аб утварэнні Часовага краёвага ўрада Беларусі. Існаванне такога ўрада магло спатрэбіцца Дзянікіну як довад падтрымкі ягонай палітыкі беларусамі. Верагодна, генерал Дзянікін абяцаў прызнаць Часовы краёвы ўрад Беларусі і прапанаваў супольнае фармаванне беларускага войска.

Услед за А.Бахановічам у Адэсу прыехалі міністр вайсковых справаў урада БНР палкоўнік Яўген Ладноў і сябра Рады БНР капітан Яўген Бялевіч. У выніку зробленых імі захадаў А.Бахановіч быў выселены з Адэсы французскімі ўладамі ў лютым ці сакавіку 1918 г.

Аднак менавіта А.Бахановіч разам з былым консулам БНР у Кіеве Рыгорам Базарэвічам прыспешылі фармаванне беларускага войска ў Адэсе. На погляд міністра юстыцыі ва ўрадзе БНР Аляксандра Цвікевіча, у Адэсе ў той час сабралася "ўся беларуская чорная сотня". 13 студзеня 1919 г. з афіцыйным лістом да генерала А.Бэртэло, кіраўніка сілаў Антанты ў тым рэгіёне, звярнуўся ад імя Беларускага нацыянальнага цэнтра яго кіраўнік С.Некрашэвіч. Ён паведаміў, што Цэнтр прыняў на сябе абавязак стварэння беларускага ўрада. Ён таксама прапанаваў арганізацыю 40-тысячнай беларускай арміі дзеля барацьбы з бальшавікамі. На пасаду кіраўніка арміі быў прапанаваны генерал Павел Вент, які ў канцы 1918 года быў начальнікам штаба арміі БНР (рэчаісна не існуючай). У лістападзе 1918 г. урад А.Луцкевіча выслаў генерала Вента на Украіну з мэтаю азнаямлення ўкраінскіх вайсковых уладаў з ваеннай сітуацыяй у Беларусі.

З дапамогаю англічан і французаў у Адэсе была створаная беларуская дывізія колькасцю каля 1000 чалавек. Але гэтае фармаванне не ўдалося перавесці ў Беларусь. Пасля паразы арміі генерала Дзянікіна і ўпадку Адэсы ўвосень 1919 г. беларуская дывізія распалася.

У 1919 г. у Адэсе існаваў таксама Беларускі гусарскі полк. Камандаваў ім палкоўнік І.Радштэйн.

Дзейнасць беларускіх вайскоўцаў на тэрыторыі Украіны адбывалася ў складаныя часы. Напачатку беларусы шчыльна супрацоўнічалі з украінцамі як у Беларусі, так і на Украіне. Як піша выдатны дзеяч Беларускай цэнтральнай вайсковай Рады Канстанцін Езавітаў, сходы Украінскай вайсковай Рады Заходняга фронта вельмі часта адбываліся ў сядзібе БЦВР у Менску. У час пераследу беларускага нацыянальнага руху бальшавікамі на пераломе 1917-1918 гадоў яго дзеячы знаходзілі падтрымку на Украіне.

Беларуска-ўкраінскія стасункі пагоршыліся пасля падпісання Украінай трактата з цэнтральнымі дзяржавамі 9 лютага 1918 г. у Бярэсці, бо вынікам таго стала далучэнне да Украіны Беларускага Палесся. Тады было прыпынена фармаванне беларускіх вайсковых адзінак на Украіне. Здаецца, гэта вынікала з адмоўнага стаўлення нямецкіх акупацыйных уладаў да беларускіх, роўна як і да ўкраінскіх армейскіх фармацый.

Толькі ў лістападзе 1919 г. урад БНР А.Луцкевіча заключыў вайсковае пагадненне з украінскім Дырэктаратам. Умова прадугледжвала арганізацыю на Украіне беларускага войска. Украінскі ўрад абавязваўся прыступіць да стварэння беларускіх ахвотніцкіх адзінак. Іх арганізацыяй меў кіраваць палкоўнік Бярозін. Але трагічнае становішча абодвух урадаў зрабіла адпачатку немагчымым ажыццяўленне гэтай умовы.

Лёсы беларускіх вайскоўцаў на Украіне патрабуюць глыбейшага вывучэння крынічных дакументаў. Аднак нават павярхоўнае знаёмства з гэтай праблемай дазваляе сцвярджаць, што гэтыя людзі ўнеслі істотны ўклад у барацьбу свайго народа за незалежнасць.

Алег ЛАТЫШОНАК (Bialoruskie zeszyty historyczne, 1(5), 1996)
Пераклад У.Панады.

Тысячы нашых суайчыннікаў — салдатаў і афіцэраў арміі СССР — пабывалі ў Афганістане. Там, на чужой зямлі, яны былі акупантамі, тымі, хто распальваў полымя грамадзянскай вайны, нескончанай і дагэтуль. Але спыняюць гэтую вайну не яны, а іншыя людзі —

ТАЛІБЫ

"Чаму ты плачаш, мама? Ты выхавала мяне сапраўдным талібам, я прызвычаіўся да стрэлаў і полымя. Калі я не прынясу Афганістану закон ісламa, мне не будзе месца ў раі". Гэтая песня складзеная талібамі — студэнтамі-афганцамі, будучымі мусульманскімі святарамі. Сёння яны далёка пасунуліся ў справе дасягнення мэты, пра якую гаворыцца ў песні. Пакінуўшы рэлігійныя школы Афганістана, Пакістана ды іншых мусульманскіх краін, яны далі клятву пакласці крэс забойствам, рабаўніцтву, гвалту і карупцыі ў сваёй краіне. Яны стварылі моцны рух "Талібан", які стаў новым удзельнікам грамадзянскай вайны ў Афганістане. За апошнія паўтара года ён авалодаў большай часткаю краіны і аднавіў там дзеянне забытых пры камуністычнай уладзе старых законаў.

На пачатку стварэння руху, калі талібы прыйшлі да ўлады ў Кандагары, яны нават забаранілі выкарыстанне дарог і машын, як справу, не цалкам адпаведную законам ісламa. Але і тое, і другое спатрэбілася ім самім дзеля вядзення вайны, і забарона была забытая. Аднак ва ўсіх іншых сферах жыцця талібы прапагандуюць скрайне артадаксальную версію сваёй веры, забараніўшы ўсе гульні — нават футбол і шахматы, а таксама радыё, тэлевізію і нават асобныя стылі музыкі.

Захапіўшы ў мінулым годзе горад Герат, талібы аднавілі законы ісламa і там. Цяпер жанчыны горада могуць выходзіць на вуліцы толькі пад даглядам мужчын. Яны мусяць апранаць традыцыйнае адзенне, якое пакрывае іх з ног да галавы. Талібан закрыў усе школы для дзяўчат і адаслаў настаўніц дадому. Затое класы ў школах для хлопцаў выраслі з прычыны недахопу настаўнікаў — выкладаць жанчынам забаронена. Еўрапейцы і нешматлікія еўрапеізаваныя афганцы лічаць гэта цемрашальствам і парушэннем правоў жанчын, але для астатніх тое, што робіцца, называецца аднаўленнем нацыянальных традыцый.

Старыя законы аднаўляюцца паўсюль, дзе ўладу маюць талібы. Карэспандэнту BBC даводзілася назіраць за тым, як мула — мусульманскі святар у горадзе Хост перад вялікім зборам людзей зачытаў прысуд, вынесены двум забойцам, якія апынуліся ў руках талібаў. Каб паглядзець на іх публічнае пакаранне смерцю, на гарадскім пляцы сабраліся сотні людзей. Забойцы былі расстраляныя бацькамі іхніх ахвяраў. Гэткі спосаб адплаты, які мае назву гісаз, шырока ўжываецца талібамі. Шырока ўжываюць яны і такі спосаб пакарання, як адсяканне рук у тых, хто крадзе альбо рабуе.

Гэткія спосабы ўсталявання справядлівасці непакояць праваахоўныя арганізацыі. Спецыяліст "Міжнароднай амністыі" Абас Фаіз разам з іншымі ўжо падрыхтаваў цэлы рапарт аб становішчы з правамі чалавека ў Афганістане. Захапіўшы летась Герат, паведамляюць яны, талібы забівалі на вуліцах бяззбройных людзей і не адразу дазвалялі іх хаваць, каб застрашыць іншых. Хто і за што быў забіты талібамі, супрацоўнікі "Міжнароднай амністыі" не тлумачаць.

Нягледзячы на гэта, пасля ўваходу байцоў Талібана на пачатку верасня ў Джалалабад мноства людзей выйшла на вуліцы. Яны віталі талібаў і кідалі ім пад ногі грошы. Яны віталі тых, хто, на іх думку, зможа спыніць грамадзянскую вайну, даць ім асабістую бяспеку і некарумпаваны ўрад. Якраз гэта прапануе рух талібаў.

Сёння краіны, якія калісьці падтрымалі Талібан, з перасцярогаю глядзяць на яго, бо рух абсалютна бескампрамісна трактуе законы веры і патрабуе выканання іх ад усіх афганцаў. Але стомленыя вайной і падманутыя насаджаным Саветамі ўрадам людзі робяць свой выбар на карысць талібаў, якія не толькі абвяшчаюць прыярытэт традыцыйных каштоўнасцяў, але і абараняюць іх са зброяй у руках.

Народны прэзідэнт

На выбарах, якія адбыліся ў незалежнай Босніі ў сярэдзіне верасня, большасць галасоў была пададзена за Алію Ізэтбегавіча, які істотна апярэдзіў правадыра баснійскіх сербаў Краешніка і канкурэнта з уласнага лагера Сілайджыча. Ізэтбегавіч, які на працягу больш чым трох гадоў вайны быў лідэрам баснійскіх мусульман, стаў самым уплывовым чалавекам у краіне. Ён не зрабіўся аднаасобным кіраўніком краіны, бо згодна з умовамі Дэйтанскага пагаднення ўладу ажыццяўляе калектыўнае прэзідэнцтва — тры асобы, прадстаўнікі трох этнічных групаў Босніі — мусульман, харватаў і сербаў, і прэзідэнцкія рашэнні павінны прымацца імі аднагалосна. Але з гэтага правіла ёсць выключэнне: у стасунках Босніі з іншымі дзяржавамі краіну прадстаўляе адна асоба, атрымаўшая найбольш галасоў на выбарах. Гэтым чалавекам стаў Алія Ізэтбегавіч.

У 80-х гадах Ізэтбегавіч быў тыповым прадстаўніком касмапалітычнай інтэлектуальнай эліты Сараева, хіба што, у адрозненне ад большасці, усё жыццё ён заставаўся шчырым мусульманінам. Ён ніколі не быў ісламскім фундаменталістам, але за апошнія гады яго погляды ў сферы міжрэлігійных і міжэтнічных стасункаў сталі больш бескампраміснымі. Таму ў час грамадзянскай вайны менавіта з ягоным імем звязваліся спадзяванні на захаванне Босніі як адзінай дзяржавы. Супраціў Ізэтбегавіча ўсялякім спробам і планам падзелу Босніі, ягонае імкненне не дапусціць перавагі аднаго боку ў грамадзянскай вайне прыцягнулі да яго агульную ўвагу і прымусілі палітыкаў Еўропы па-іншаму глядзець на будучыню Сербіі.

Калі ў 1992 годзе Боснія абвясціла незалежнасць ад Югаславіі, яе першым прэзідэнтам стаў Ізэтбегавіч. У сакавіку таго года ён з аптымізмам гаварыў аб чаканым прызнанні сваёй краіны Еўрапейскай супольнасцю і ЗША. Але неўзабаве ў маладой дзяржаве пачалася грамадзянская вайна. Шматнацыянальная Боснія раскалолася на варагуючыя монаэтнічныя тэрыторыі. І чым больш міжнародная супольнасць дэманстравала сваю няздольнасць спыніць сербскую агрэсію, тым большыя намаганні да таго прыкладаў прэзідэнт Ізэтбегавіч. Нечакана для сваіх праціўнікаў і прыхільнікаў ён — былы універсітэцкі прафесар, выкладчык права — аказаўся выдатным вайсковым кіраўніком. "Мы не патрабуем, каб амерыканцы гінулі за наш край. У нас ёсць свае людзі, гатовыя ваяваць. Але мы не маем зброі. Нам патрэбная менавіта зброя", — казаў гэты стары чалавек, вядомы сваім мяккім характарам. Калі ў мінулым годзе ў час блакады Сараева сербы пачалі абстрэл горада з навакольных узгоркаў, Ізэтбегавіч пешшу праз увесь горад хадзіў у сваю сядзібу. Гэта была не праява папулізму, а спроба падтрымаць дух людзей. У час, калі тыя імкнуліся пакінуць горад, прэзідэнт падзеленай вайною дзяржавы заставаўся ў сваёй сталіцы.

Цяпер яму 71 год. У Босніі настаў мір і ад лідэра патрэбныя іншыя якасці — талерантнасць і здольнасць да кампрамісу. Ізэтбегавіч аказаўся патрэбным баснійцам і цяпер.

Узбекістан: святло ў канцы тунеля?

У снежні 1992 года ў Бішкеку — сталіцы Кыргызтана — адбылася канферэнцыя, прысвечаная правам чалавека ў краінах Сярэдняй Азіі. На наступны па яе сканчэнні дзень там жа, у Бішкеку, асобы ў цывільным затрымалі старшыню Таварыства абароны правоў чалавека Узбекістана Абдуманоба Пулатава і яшчэ двух узбекаў — удзельнікаў канферэнцыі. У машыне без нумароў іх адвезлі ў Ташкент, дзе суд вырак Пулатава на турэмнае зняволенне за ганьбаванне прэзідэнта. Дваццаць іншых узбекаў — удзельнікаў Бішкекскай канферэнцыі — пасля вяртання на радзіму былі выкліканыя на допыт, на якім кожны з іх мусіў пісаць справаздачу аб сваім удзеле ў канферэнцыі.

Частка гэтых людзей была звольнена з працы, супраць іншых усчалі крымінальныя справы. За ўсімі пачалося цікаванне. У выніку да 1994 года практычна ўсе іншадумцы былі змушаныя змоўкнуць альбо выехаць з краіны. Вострая рэакцыя міжнародных праваахоўных арганізацый змусіла ўлады амнісціраваць Пулатава пасля абвяшчэння прысуду. Але ён быў змушаны шукаць палітычнага прытулку ў ЗША.

Летась у чэрвені пад час побыту ў ЗША прэзідэнт Узбекістана Карымаў публічна заявіў: Пулатаў можа вярнуцца на радзіму і не баяцца пераследу. А ў першай палове верасня ў сталіцы Узбекістана Ташкенце адбыўся семінар, на якім разглядаліся праблемы правоў чалавека ў краіне. Але ці стала гэтая падзея сведчаннем паляпшэння сітуацыі ў гэтай сферы? Вось што кажа сам Пулатаў:

— Я бачу маленькае святло ў канцы вельмі даўгога тунеля. Гэта так, хаця асобныя мае калегі называюць мяне аптымістам. Вельмі павольна, па двое-трое вызваляюцца зняволеныя іншадумцы. Ёсць звесткі аб тым, што з пачатку гэтага года перасталі падкладаць наркотыкі і зброю дысідэнтам, каб арыштоўваць іх паводле фальшаваных абвінавачванняў. Аслаблі рэпрэсіі супраць апазіцыі, асабліва свецкай. Здаецца, няма яўнага цікавання. Прэзідэнт Карымаў прапанаваў мне прыехаць ва Узбекістан, і я магу працягваць тут сваю дзейнасць.

Аднак не ўсе ва Узбекістане падзяляюць аптымізм Пулатава. Адзін з такіх людзей — былы сустаршыня забароненага ўладамі нацыянальнага руху "Бірлік" Шухрат Ісматулаеў — сцвярджае:

— Мы вельмі спадзяёмся на хаця б невялікія зрухі, на тое, што за словамі паследуюць справы.

Падобнай думкі прытрымліваюцца і ўзбекскія дзеячы, што былі змушаныя шукаць прытулку за мяжою, напрыклад, вядомы пісьменнік Едгар Абід. Ён не мае намеру вярнуцца, не верыць словам прэзідэнта, бо ягоная сям'я ў Ташкенце па-ранейшаму адчувае ўціск з боку ўладаў.

Нядаўна прэзідэнт Карымаў публічна заявіў: ён будзе караць чыноўнікаў, якія аказваюць уціск на прэсу. Але друк краіны, як і раней, цалкам кантралюецца ўрадам і прэзідэнтам. Канфіскуюцца нумары нават замежных газет, у якіх змешчаныя публікацыі з крытыкай узбекскага кіраўніцтва. Як і раней, у турмах утрымліваецца мноства іншадумцаў.

Ці споўняцца спадзяванні ўзбекаў на лепшае — пакажа час.

Новая мова Францыі

Усе народы свету імкнуцца абараніць свае мовы ад уплыву іншых. Але дзе праходзіць мяжа паміж узбагачэннем мовы, набыццём новых паняццяў ды формаў і пашырэннем лексічнага запасу коштам пазычання з іншых моваў? Сёння гэтае пытанне ставяць перад сабою французы.

Ускраінныя раёны Парыжа на працягу апошніх дзесяцігоддзяў былі заселеныя імігрантамі — выхадцамі з Марока, Алжыра ды іншых краінаў — былых калоній Францыі. Гэта адлюстравалася на ўсіх сферах жыцця сталіцы Францыі. Напрыклад, цяпер існуе ці мала школаў, сярод вучняў якіх французскія дзеці складаюць нязначную меншасць. Школьнікі гэтых класаў разумеюцца між сабой моваю, вельмі адметнай ад той, што гучыць на цэнтральных вуліцах Парыжа.

Каб зразумець гэтых маленькіх грамадзян Францыі, парыжанам старэйшага ўзросту патрэбны перакладчык. Гэта не перабольшванне: іхняе "новамоўе" часткова грунтуецца на прынцыпе вымаўлення словаў задам наперад. У дадатак да перавернутых французскіх словаў ужываюцца іншыя, пазычаныя з родных моваў і дыялектаў (пераважна афрыканскіх) маленькіх імігрантаў. Так, напрыклад, паліцыянтаў тыя называюць арабскім словам, перакладаным як "змяя". Гэткіх сінонімаў мноства, і знаходжанне агульнай мовы з новым пакаленнем ператвараецца для французаў з ідыёмы ў рэальную праблему.

— Ад пачатку французская мова была незаконным дзіцем лацiны,— мяркуе выкладчык французскай мовы Барыс Сігуэн. — Акрамя лацінскіх, французская мова пазычыла мноства словаў з іншых моваў — столькі, колькі патрэбна, каб апісаць рэальнасць, успрынятую нашымі пачуццямі. Сёння гэты моватворчы працэс, на думку настаўніка, атрымаў новы працяг.

Два гады таму Сігуэн звярнуў увагу на тое, што ягоныя вучні з настаўнікамі гавораць адной моваю, а на вуліцы між сабою — іншай. Настаўнік папрасіў дзяцей занатаваць вулічныя словы, не ўжываныя імі ў школе. Вынік яго зацікаўлення — слоўнік французскага арго, які можна набыць у кожнай кнігарні французскай сталіцы. Выдавецтва чакае добрага зыску ад продажу гэтай кнігі, якая выклікала сапраўдны шок у мовазнаўцаў з французскай Акадэміі.

Падрыхтаваў У.П.

Набалелае

Развітваюся з сябрамі

"Зноў наведаў я сялібу"... З гэтых слоў са знакамітага твора М.Багдановіча хачу пазнаёміць прыхільнікаў "Нашага слова" з маёй малой Радзімай.

Ёю з'яўляецца г. Слаўгарад (да 1945 г. мястэчка Прапойск). У пісьмовых крыніцах упершыню ўпамінаецца ў 1136 г. як Прапошеск.

Ягоныя кручы над Сожам і Проняй памятаюць Паўночную вайну (1708 г.). З паданняў вядома, што на Прапойшчыне плавілі руду, вілі канаты, лілі якары, сплаўлялі мачтавы лес, дубы. Аб гэтым сведчаць назвы вёсак і мясцін: Крымянка, Рудня, Калодзішча... Для ўмоў працы была пракладзена дамбавая дарога праз заліўны луг да прыстані (кіламетраў 5). Рэшткі яе з'яўляюцца сведкамі тых часоў.

У мінулую вайну ў акрузе Прапойска былі жорсткія баі, што з'явілася падставай перайменаваць яго на Слаўгарад.

Па шляху з Быхава праз в.Нікавічы ў Слаўгарад у трох вёсках не "адлівалі вясёлкай шыбы". У Запаляшні, Кулікоўцы-1, Кулікоўцы-2 "ні вакон, ні людзей". Праёмы дзвярэй і вакон забіты ліштвай ці глядзяць пустымі вачніцамі. Асабліва ўражвае двухпавярховы маўклівы будынак школы пры дарозе.

Прычынай гэтаму, як казаў мой сябар-паэт:

"Нябачны пасяліўся тут жыхар:
Радыяцыя імя і клічуць стронцый.
Ад яго кідае ў полымя і ў жар:
Бо ён смерць прынёс маёй
старонцы..."

У раёне восем вёсак, з якіх выселены жыхары. Аб гэтым сведчаць восем камянёў з назвамі вёсак ля царквы: Дуброўка, Жаролы, Кашалёў, Пчэльня, Чырвоная Слабада (тры названы раней). Але назвы вёсак на "вялікім", хацэ гэта боль нашай дзяржавы.

Яшчэ з маёй паездкі. Была цікавай сустрэча з "нашасловаўцам" Ф.У.Шкірманковым ("НС", № 16, 17.04.96 г., "Мужнасць ветэрана").

А цяпер пра Бярэсце. Глядзеў сесію ВС. Выклікалі сум і жах выказванні А.Р.Лукашэнкі: "Ні капейкі на рэферэндум не будзе ўзята з бюджэту,— казаў ён.— Беларускіх школ у дзяржаве 40 працэнтаў" (у Бярэсці іх адзінкі). "Беларуская мова развіваецца — не гіне". "Кошт рубля не паніжаецца".

І тут згадаліся словы Ф.Шкірманкова: "Я свята веру — гэта не навек..."

І яшчэ крыху пра свае пакуты. Калі вярнуўся з водпуску, мне стварылі невыносныя ўмовы працы. Напісаў заяву на звальненне (гэтым хацеў прыцягнуць увагу прафсаюзаў). Але дзе там. Прыйшоў да кіраўніка, хацеў з ім высветліць сітуацыю. Але на заўвагу, чаго гэта я "крыўляюсь", гэта значыць, размаўляю па-беларуску, у стане абурэння аддаў заяву. І без "суда і следства" быў звольнены ў той жа дзень.

Да гэтага заўваг па рабоце не было, калі не лічыць, што нейк мне было афіцыйна забаронена ёй карыстацца на працы (гл. "НС", № 32, 12.08.92 г., "Непрыдуманая гісторыя").

І вось я беспрацоўны. Да пенсіі пяць гадоў. Дачка — студэнтка. Жонка зарабляе мала. Мушу выехаць на заробкі за межы Беларусі. Але "НС" выпісаў і на апошні квартал.

І апошняе. Хачу развітацца з "нашасловаўцамі". Багата з кім асабіста: У.Новікам (г.Капыль), Л.Багданец (Лунінецкі раён, в.Палессе), М.Вадап'ян (м.Круглае) і іншымі. І, як "Яська з-пад шыбеніцы", скажу: "Змагайцеся за мову!" Жыве Беларусь!

В.БАРБОЛІН,
сябра Рады ТБМ.
г.Бярэсце.

Веруем

Да 2000-годдзя хрысціянства

Навяртанне Ірландыі і Шатландыі

Сведчанняў пра пачатак распаўсюджвання хрысціянства на гэтых землях амаль не захавалася, але ўжо ў IV ст. яно там мела цвёрдыя пазіцыі.

Пад час ганенняў на хрысціянаў імператара Дыяклецыяна ў Брытанскай Царкве з'явіліся першыя пакутнікі, сярод якіх святы Албаній.

На сабор у Арлі ў 314 г. былі пасланы біскупы Ёркскі, Лондански і Лінкольнскі. Аднак у Ірландыі і Шатландыі хрысціянства з'явілася пазней. Папа Калекстын у 431 г. паслаў нававысвечанага біскупа Паладзія з чатырма іншымі місіянерамі ў Ірландыю. Ён знайшоў у гэтым краі толькі некалькі хрысціянаў, не арганізаваных у супольнасць, таму Паладзій і вярнуўся ў паўночную Шатландыю, дзе ў хуткім часе ён і памёр. Уласна апосталам Ірландыі стаў св.Патрык, які нарадзіўся ў 389 г. у Шатландыі. У 16-гадовым узросце св.Патрык быў захоплены піратамі і разам са сваімі суайчыннікамі быў вывезены ў паўночную Ірландыю, дзе быў прададзены начальніку аднаго з плямёнаў, які загадаў Патрыку пільнаваць статак. Ён выкарыстаў сваю самотнасць для разважанняў і шукаў палтолі ў малітвах і сузіранні. Праз некаторы час Патрык здолеў збегчы на мацярык. Ён прыехаў у Галію і атрымаў там адукацыю ў кляштарах Мармуты і Лерына пад кіраўніцтвам свайго духоўнага настаўніка Германа Аўксерскага, разам з якім Патрык ездзіў у Англію ў 423-426 гг. для барацьбы з пелагіянствам. З Англіі св.Патрык накіраваўся ў Рым, дзе яму надалі ўсе правы на місіянерскую дзейнасць у Ірландыі. Пасвечаны ў Галіі ў біскупы Патрык увесну 432 г. накіраваўся на зялёную выспу. Спачатку яго напаткалі вялікія цяжкасці, і тут на дапамогу яму прыйшло веданне мовы і нораваў краіны. Патрык абышоў усю выспу і гукамі літаўр і бубнаў збіраў народ і апавядаў пра жыццё і смерць Збавіцеля. Некаторых Патрык навярнуў праз пропаведзь.

Яго дзейнасць часам выклікала нянавісць з боку правадыроў плямёнаў. Аднак нішто не магло напалохаць Патрыка. Адных ён прыцягваў сваёй пакорай і рахманасцю, другіх — падарункамі. Патрык заснаваў па ўсёй Ірландыі шэраг кляштараў, абаты якіх кіравалі царкоўным жыццём на пэўнай тэрыторыі. Ён навяртаў на хрысціянства сыноў і дачок магнатаў і нават прыдворнага паэта, які праз рэлігійныя спевы зрабіў хрысціянства даступным гэтаму спеўнаму народу. Вялікае значэнне надаваў Патрык выхаванню добрых святароў, а біскупскай сталіцай абраў горад Армаг, які стаў мітраполіяй выспы. Ён не дазваляў сабе пакідаць паству нават на кароткі час, хаця вельмі сумаваў па сябрах у Брытаніі і Галіі. Памёр св.Патрык у 461 г., і на гэты час у Ірландыі было ўжо шмат біскупаў, прэзбітэраў і манахаў. Заснаваныя ім кляштары былі школамі веры і навукі. Жаночы кляштар быў заснаваны св.Брыгітаю каля 490 г. Між вучнямі св.Патрыка былі вядомыя Бенігн — арцыбіскуп Армага, св. Кіран — біскуп Клонмакніса і Фініян — біскуп Клонарда. Такім чынам, яшчэ са старажытных часоў Ірландыя была вядома як выспа святых.

Першымі з насельніцтва Шатландыі былі абернутыя ў хрысціянства брытанскім біскупам Нініянам паўднёвыя пікты, якія перасяліліся туды з Нарвегіі ў 412 годзе. Жыхары паўночнай Шатландыі каледонцы прынялі хрысціянства ў 563 г. праз манаха Калюмбу, які разам з 12 вучнямі пераправіўся на выспу Гі і заснаваў там вядомы кляштар, дзякуючы якому паступова была навернутая ўся краіна.

Конал, кароль шатландцаў (скотаў), перадаў выспу Калюмбу. Доўгі час яна служыла магільнікам шатландскіх каралёў. Калюмба хрысціў таксама караля Брыда і яго народ, заснаваў яшчэ некалькі кляштараў і пакінуў пасля сваёй смерці ў 597 г. вялікую колькасць манахаў, якія гарліва абвяшчалі Евангелле. Яго наступнікі абаты Гі сталі вельмі магутнымі, мелі ўладу нават над біскупамі шкотаў і піктаў у паўночнай Брытаніі і Гебрыдскіх выспах.

Падрыхтаваў
Альгерд НЕВЯРОЎСКІ.

Імкненне чалавека да Бога

Калі чалавек паверыць у Бога, то ён пачынае маліцца. Малітва — гэта не проста чытанне завучаных словаў ці напісаных тэкстаў. Малітва — гэта зварот да Бога, прагненне ў нябачнае, у духоўны свет. Важная ўмова, без якой малітва не можа быць малітвай для хрысціяніна,— гэта вера ў Ісуса Хрыста.

Калі мы верым у Яго, то мы верым не ў казку ці міф — мы верым у рэальную гістарычную асобу, мы верым у ісціну. Калі нехта ніколі не моліцца, але верыць у Ісуса, то можа ўтварыць гэтую малітву: "Нябесны Ойча! Прашу ў імя Хрыста: прабач мае грахі, зрабі мяне новым тварэннем, дай вечнае жыццё. Хай Дух Хрыстовы паселіцца ў сэрцы маім. Амін." Вось гэтая першая малітва мае для чалавека вельмі вялікае значэнне. Калі чалавек просіць прабачэння ў Бога ў прастаце і шчырасці сэрца, то атрымоўвае яго. І гэта першы крок чалавека ў Божую прысутнасць. Грэшнікаў Бог не слухае, але выконвае жаданне праведнікаў. Калі нехта хоча, каб Гаспадаваў адказы на яго малітвы, то павінен поўнасцю ачысціцца ад грахоў. І тады Бог выканае ўсе яго добрыя жаданні.

Калі Ісус вучыў Сваіх паслядоўнікаў маліцца, то Ён даў ім узор малітвы: "Ойча наш, Які ёсць на нябёсах! Хай свяціцца імя Тваё; хай прыйдзе Царства Тваё, хай будзе воля Твая і на зямлі, як на небе; хлеб наш штодзённы дай нам сёння; і даруй нам даўгі нашы, як і мы даруем даўжнікам нашым; і не ўводзь нас у спакусу, але збаў нас ад злога; бо Тваё ёсць Царства і сіла на векі. Амін". Гэта вельмі моцная малітва, яна дадзена самім Хрыстом. Гэтую малітву ведаюць і прызнаюць хрысціяне ўсяго свету, усіх канфесій (і каталікі, і праваслаўныя, і пратэстанты).

Чым болей увагі мы надаём Святому Пісанню (Біблії) і малітве, тым глыбей уваходзім у таямніцы Царства Божага. Трэба сканцэнтравацца на малітве, вызваліць розум ад іншых думак, і ў пакоры, з лагоднасцю і ціхасцю падыходзіць у духу і праўдзе да Гоcпада. Гэтую малітву можна тварыць у любым месцы, у любы час: "Ойча Усемагутны, ачысці мяне ад усіх грахоў, аздараві, загаі хваробы духоўныя і цялесныя. Хай будзе воля Твая ў маім жыцці і ў жыцці ўсяго сусвету. Дабраславі ўсіх святых тваіх. Амін".

Гоcпад бачыць патаемныя думкі нашай душы. І Ён высока цэніць імкненне чалавека да святасці, чысціні і праведнасці. І Ён дае сілы для святасці і праведнасці.

Андрусь ДЫЛЮК.

Адкрыўся Сінод

28 верасня ў менскім Катэдральным саборы адбылося ўрачыстае адкрыццё першага дыяцэзіяльнага Сінода каталіцкага Касцёла Беларусі. Мяркуецца, што Сінод будзе весці сваю работу на працягу амаль двух гадоў. У Беларусі каталіцкі Сінод праводзіўся толькі аднойчы ў 1929 годзе на тэрыторыі Пінскай дыяцэзіі, хаця практыка іх правядзення вядомая ў хрысціянскіх цэрквах з першых стагоддзяў.

На пленарнае пасяджэнне Сінода выносіцца звыш дзесятка пытанняў. Будуць закранутыя праблемы стасункаў з іншымі канфесіямі, сям'і і моладзі, навучання ў семінарыі ды шмат іншых тэмаў. На думку арганізатараў, Сінод павінен ажывіць веру людзей і абудзіць іх актыўнасць у хрысціянскім служэнні.

Сінод пачаўся ўрачыстай Святой імшою, якую адправілі кардынал Казімір Свёнтак, Апостальскі нунцый арцыбіскуп Дамінік Грушоўскі і гарадзенскі біскуп Аляксандр Кашкевіч у саслужэнні з некалькімі дзесяткамі святароў. У якасці гасцей прысутнічалі мітрапаліт Менскі і Слуцкі Філарэт, патрыяршы экзарх усяе Беларусі, а таксама візітатар кангрэгацыі ўсходніх Цэркваў для беларускіх грэка-каталікоў айцец Ян Сяргей Гаек. У Менск прыехала больш сотні духоўных і свецкіх асобаў, якіх парафіі абралі дэлегатамі на Сінод.

У сваім уступным слове кардынал Свёнтак зазначыў, што не выпадкова адкрыццё Сінода адбываецца ў катэдры, якая знаходзіцца ў стане рэстаўрацыі. Гэты акт глыбока сімвалічны, бо так, як і катэдра, адраджаецца сёння ўся структура каталіцкага Касцёла на Беларусі. Да ўдзельнікаў Сінода з асабістым пасланнем звярнуўся Папа Ян Павел II. У ім Святы айцец выказаў пажаданне, каб Сінод зрабіў калегіяльныя крокі да хрысціянскай салідарнасці і ўмацаваў братэрскую любоў да бліжняга, а таксама паспрыяў экуменічнаму дыялогу з іншымі канфесіямі. У сваёй прамове кардынал Свёнтак надаў найбольш увагі практычнаму боку дзейнасці Сінода і адзначыў, што існуюць як бы два яго вымярэнні — студыйнае, якое складаецца з работы на пленарных сесіях, непасрэднага абмеркавання і вырашэння канкрэтных пытанняў, і малітоўнае, якое з'яўляецца ці не самым важным, калі ў рабоце на парафіях будзе занятая вялікая колькасць людзей. "Наша агульная праца павінна даць добры плён", — сказаў кардынал.

Некалькі дзесяткаў святароў, якія будуць працаваць у камісіях і ўдзельнічаць у пленарных сесіях Сінода, урачыста прачыталі тэкст старажытнай прысягі сінадальных айцоў, пад якім кожны з іх паставіў свой подпіс. Свецкія дэлегаты больш чым са ста парафіяў атрымалі з рук кардынала адмысловыя свечкі, якія былі запаленыя ў нядзелю ва ўсіх касцёлах Менска-Магілёўскай і Пінскай дыяцэзій. Святымі заступнікамі Сінода былі абраныя святы арханёл Міхал, святы Андрэй Баболя і Маці Божая Будслаўская, акт пасвячэння якой быў зачытаны кардыналам Свёнтакам. У гэты ж дзень Менска-Магілёўскі мітрапаліт асвяціў усталяваны пры касцёле святых Сымона і Алены помнік святому арханёлу Міхалу, які быў узведзены дзякуючы ахвяраванням сям'і менскіх бізнесменаў. Са словам віншавання да ўдзельнікаў Сінода на добрай беларускай мове звярнуўся і праваслаўны мітрапаліт Філарэт. "У нашых Цэркваў цяпер агульныя праблемы пасля доўгіх гадоў таталітарызму і атэізму. Нашыя Цэрквы-сёстры павінны заўсёды памятаць словы Хрыста: "Няхай будуць усе адно, як Ты, Госпадзе, ува мне і я ў Табе, так і яны няхай будуць". Прагучалі віншаванні і ад іншых высокіх духоўных асобаў.

Здзіўляе, аднак, імкненне арганізатараў Сінода пазбегнуць кантактаў з журналістамі. Ніводзін з прадстаўнікоў сродкаў масавай інфармацыі не быў запрошаны на цырымонію адкрыцця Сінода, а на пытанне нашага карэспандэнта да кардынала Свёнтака, якіх вынікаў Сінода той чакае, каталіцкі іерарх заявіў, што ні на якія пытанні ён адказваць не будзе, бо тое, што адбываецца, — чыста рэлігійная акцыя, якую не трэба блытаць з палітычнай. "І наогул, не лезьце не ў свае справы", — дадаў кардынал. Чым выкліканая гэткая рэакцыя, сказаць цяжка. Але можна меркаваць, што яе прычына — нежаданне каталіцкага кліру лішні раз нагадваць пра сябе дзяржаўным уладам праз незалежныя мас-медыя.

Альгерд НЕВЯРОЎСКІ.

Саенталогія

"Дыянэтыку" Рона Хобарда набыць у Менску няцяжка — яе прадаюць вулічныя гандляры кнігамі, абяцаючы магчымым пакупнікам і чытачам новае разуменне жыцця і поўны душэўны спакой пасля азнаямлення з яе зместам. Ці мала людзей і саправды ўспрымае ідэі аўтара кнігі, далучаючыся — свядома ці несвядома — да саенталогіі — навукі, у якой месца Бога ў свеце займае чалавек.

Восем мільёнаў асобаў у 65 краінах свету — столькі, паводле словаў кіраўнікоў секты саенталогіі, ёсць у іх аднаверцаў. За апошнія гады секта значна пашырыла свой уплыў ва Усходняй Еўропе, асабліва ў Расіі, дзе, як тлумачыць яе лідэр Джэнч, народ пацягнуўся да духоўнасці пасля доўгіх гадоў забароны рэлігіі. Сваю навуку саенталагі імкнуцца прапагандаваць самымі сучаснымі спосабамі, у тым ліку і праз тэлевізію, хаця сектанцкая прапаганда і забаронена ў большасці краінаў. Нягледзячы на гэта, кіраўнік секты саенталагаў імкнецца паказаць свае рэкламныя відэакліпы па ўсім свеце. Не так даўно нацыянальная тэлевізія Вялікай Брытаніі некалькі разоў паказала адзін з такіх сюжэтаў, які доўжыцца хвіліну. Ён дэманструе гледачам людзей розных рас і народаў, кожны з якіх вымаўляе адзінае слова — "веру".

— Тэлевізія — каштоўны сродак. Мы станем карыстацца ім у многіх іншых краінах ці, прынамсі, будзем да таго імкнуцца,— ці раз заяўляў лідэр секты.

Тое, што саенталагі ўпершыню атрымалі тэлевізійны эфір па-за межамі ЗША, дзе паўстала секта, стала магчымым у выніку змякчэння заканадаўства, што рэгулюе рэкламу ў нацыянальных сродках масавай інфармацыі Вялікай Брытаніі. Аднак у краіне ўсё часцей чуваць патрабаванні забароны трансляцыі гэтага кліпа праз нацыянальную тэлесетку. Што стала таму прычынай?

Ад часу, калі амерыканскі пісьменнік-фантаст Рон Хабард прыдумаў сваю ўласную рэлігію — саенталогію,— мінула сорак гадоў. З тае пары вакол яе, называнай інакш сектай дыянэтыкі, не сціхаюць спрэчкі. Яе апалагеты называюць сваю навуку стасаванай рэлігійнай філасофіяй, якая спрыяе духоўнаму ўздыму асобы. Крытыкі глядзяць на яе, як на спосаб прамывання мазгоў і паняволення асобы.

Вось што думае пра саенталогію Ян Говард, супрацоўнік Лонданскага інфармацыйнага цэнтра даследавання сектанцкіх рухаў:

— Рашэнне дазволіць трансляцыю рэкламы секты можа мець вынікам трагедыі тысячаў людзей. Нам давядзецца мець справу з сем'ямі, з якіх дзякуючы сваёй легальнай камерцыйнай рэкламе старонікі секты дыянэтыкі звядуць да сябе сваякоў. На працягу семнаццаці гадоў я вяду беспаспяховую судовую барацьбу з гэтай сектай.

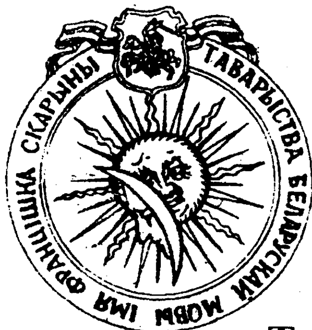
Тэлерэклама саенталагаў з'яўляецца акцыяй контрпрапаганды ў масавай кампаніі, пачатай супраць іх сем'ямі, што абвінавачваюць секту ў выкарыстанні недазволеных спосабаў уздзеяння на розум людзей і вымаганні грошай у далучаных да яе асобаў.

Два гады таму апеляцыйны суд у Каліфорніі (ЗША) прызнаў тоеснасць метаду ўздзеяння на псіхіку, ужыванага сектаю, спосабу "карэкцыі свядомасці", якім шырока карысталіся спецыяльныя службы Паўночнай Карэі ў дачыненні да палонených у час вайны амерыканцаў. Аднак Джэнч адкідае ўсялякія абвінавачванні ў бок сваёй арганізацыі.

— Нас мяняюць сектай, каб прынізіць. Гэтае слова мае адмоўнае, варожае адценне. Яно служыць маргіналізацыі і ачарненню рэлігійных групаў. Але мы перараслі гэтае слова. Мы хочам, каб нас называлі рэлігіяй. Няхай людзі самі вырашаюць, чым мы ёсць,— кажа ён.

Саенталагі сцвярджаюць, што ў адной толькі Вялікай Брытаніі прыхільнікамі секты з'яўляюцца некалькі соцень тысячаў асобаў. Спраўдзіць слушнасць гэтых словаў немагчыма. Аднак вядома, што за апошнія гады колькасць саенталагаў-навабранцаў у свеце значна паменшала. Дзеля адцягвання людзей ад секты шырокая тлумачальная кампанія вядзецца ў Германіі. Вострая барацьба з сектаю ў Еўропе даходзіць да таго, што публікай ладзяцца масавыя байкатаванні галівудскіх фільмаў, ролі ў якіх граюць Том Круз, Джон Траволта ці іншыя акцёры — удзельнікі секты. Таму сёння саенталагі шукаюць новыя абшары для сваёй дзейнасці. Падобна, імі станоць былыя краіны СССР і савецкага лагера, у тым ліку і Беларусь.

Падрыхтаваў **У.ПАНАДА.**

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!

Францішак Багушэвіч

Вучымся

Вікторыя ЛЯШУК,
кандыдат філалагічных навук

Стрыжань

Трэба адчуць, або Пра публіцыстычны нарыс

(Заканчэнне.)

Нарыс — жанр нераўнадушных.

Ігнат Дуброўскі.

Дынамічна ды пераканаўча перадаючы плынь сваіх думак і адчуванняў, аўтарка акрэслівае жыццёвыя праблемы, вартыя публіцыстычнага абагульнення: **"Аднак чым жа гэта пахне? Нейкі ж вельмі знаёмы пах! Пастойце: во, во!.. Калі вецер падзьме ад тых белых будынкаў...**

Праклятая цывілізацыя! Забыць, чым пахне новая кужэльная сарочка! Апрануцца ў душны капрон і нейлон і забыць тое здаровае адчуванне навізны і нейкага ж дзівоснага абнаўлення сілы, якое выклікае свежы, жарсткаваты дотык да цела новай палатнянай сарочкі! І пасля гэтага вышукваць у газетах і часопісах мудрыя парады акадэмікаў, як дасягнуць даўгалецця! Бедныя людзі... Вей жа мацней, добры вецер, паі горад здаровым пахам лёну, хай чалавек у шаўку і капроне ведае гэты цёплы пах жыцця!

Аднак жа пакуль мы з вамі думалі ды разважалі, на камбінаце вунь ужо закончылася першая змена".

Гэты ўрывак з нарыса Веры Палтаран "Лён мой, лён" вызначаецца агульнай клічнай інтанацыяй, якой перадаецца горыч ад уяўлення пра не заўсёды станоўчыя вынікі цывілізацыі, што адарвала чалавека ад прыроды, прыродных натуральнасці (Праклятая цывілізацыя!), радасць успамінаў пра з дзяцінства знаёмыя рэчы, абурэнне неразумным стаўленнем да жыцця і свайго здароўя.

На фоне клічных інтанацыяў выразна вылучаюцца аформленыя шматкроп'ем канструкцыі замоўчвання, якімі перадаецца працэс пакутлівага згадвання, шкадаванне (**Бедныя людзі...**) Такі стыль нарыса вызначаецца спецыфікай жыццёвых фактаў, асаблівасцю аўтарскага ўспрыняцця і публіцыстычнага мыслення, сведчыць пра ўменне канкрэтызаваць успрыняцце ўласнага адчування, узняць яго на ўзровень публіцыстычнай праблемнасці. Пры гэтым мова, стыль дапамагаюць зразумець грамадскія праблемы, разабрацца ў іх сутнасці, несці адказнасць за сябе і грамадства, у якім жывеш.

Як адзначае вядомы журналіст і пісьменнік Ігнат Дуброўскі, аўтар кнігі пра тэорыю нарыса "Нялёгкі хлеб" (1990 г.), "нарысістам можа стаць толькі... чалавек, які адчувае патрэбнасць пошуку новага, хутка ўлоўлівае яго праяўленне, разумее гэта новае і здольны прадбачыць напрамак і абсяг, у якім павінна развівацца тая праблема". Акрэсленая навукоўцам сутнасць з'яўляецца стрыжнем публіцыстычнага стылю, мова якога прызначана быць прамой выразніцай грамадскіх ідэй, апрадмечваць і канкрэтызаваць жыццёвыя праявы.

Іншыя асаблівасці ўласцівыя стылю мастацкай літаратуры, пра што нашая наступная гаворка.

Валянціна ВЫХОТА,
кандыдат педагагічных навук

Ствараем энцыклапедыю "Новай зямлі"

Коласавы зернеткі

Што ты не чуеш жыцця звону,
Што гэты свет табе завязан
*І **шлях** прасторны твой заказан.*
А дзе ж той выхад? дзе збавенне
З няволі цяжкай, з палянення?

Шлях. 6. // перан. Сродак, спосаб, магчымасць дасягнення, здзяйснення чаго-н. (ТСБМ); Weg, der; 5. (grundlegende) Richtung auf ein Ziel hin, die jmd. in seinem Handeln und Denken verfolgt, und die Entwicklung auf dieses Ziel hin: jmdm. einen Weg aus der Not zeigen (WDG).

Шлях. Ням. schlagen 'біць', с.-в.-ням. slahen, ст.-в.-ням., гоц slahan. Корань *slak- 'біць'. Шлях — літаральна 'бітая дарога', як у наступных радках:

Пара спаць лажыцца, няма бацькі дома,
І дарога біта і добра знаёма.

Бітая дарога — уезджаная дарога; дарога, па якой многа ездзяць, ходзяць (ТСБМ); Weg, der; ein ausgefahrener, ausgetretener (здратаваная) Weg (WDG).

У нашай мове ёсць фразеалагізм *бітыя дарогі*:

А ліха прыйдзе без падмогі,
*Бо ліху — **бітыя дарогі**.*
*Ідуць, як тая **шляхта** ў госці*
Язэп прыехаў з Караліны.
....
*Такі уважны і **шляхетны**,*
Далёка ў воласці прыкметны.
*Хоць не **шляхецкага** ён роду.*

Шляхта. Гіст. Прывілеяванае саслоўе ў Польшчы, Літве, на Беларусі. У Нямеччыне такое саслоўе мае назву Adel m.

Шляхетны 1. У дарэвалюцыйнай Расіі — дваранскі, дваранская паходжання (ТСБМ).; adelig (скарочана adlig) 1. дворянский, знатный, благородный (по происхождению) (GDRW).

Шляхетны 2. // Выхаваны, сумленны, высакародны. Шляхетная дзяўчына. (ТСБМ); воспитанный wohlerzogen; höflich (РНС); Сінанімічны слоўнік падае: wohlerzogen auch anständig (SW) anständig 1. gesittet, schicklich: sich anständig benehmen, aufführen; ein anständiges Mädchen; anständige Leute (WDG).

Гісторыя слова: "Наша слова", № 4 (268), 1996 г.

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

Да 400-годдзя Берасцейскай уніі

Роскві марыялогіі

Канец XVI — першая палова XVII стагоддзяў, як сцвярджаюць гісторыкі, перыяд "залатога веку" аб'яднанай польска-беларускай дзяржавы, быў для народаў гэтай дзяржавы вельмі няпростым і пакутлівым.

У адпаведнасці з анталагічнымі поглядамі на сакральную (у тым ліку дзяржаўную) гісторыю сярэдневяковы чалавек бачыў прычыну трагічных грамадскіх зрухаў і катаклізмаў (згодна багаслоўскаму тэзісу ens et bonum convetuntur*) ва ўласнай грахоўнасці і ў адыходзе ад запаведаных хрысціянскай традыцыяй духоўных асноў жыцця, таму і звярталіся па дапамогу да Госпада, да Маці Божай, нябесных апякункі, хадайніцы і заступніцы за род хрысціянскі.

Паводле святаайцоўскага вучэння, Божая Маці, Прыснадзева Марыя ёсць найвышэйшая істота са створаных разумных істот, непараўнальна вышэйшая за ўсіх святых падзвіжнікаў, непараўнальна вышэйшая за самых высокіх Ангелаў, Херувімаў, Серафімаў. Яна — Уладычыца і Царыца ўсяго створанага, зямнога і нябеснага. Яна — Прыснадзева, г.зн. да нараджэння ёю Богачалавека — Дзева, у нараджэнні Яго — Дзева, і па нараджэнні Яго — Дзева. Недарма імя Марыя дадзена Ёй **па загаду Божаму і значыць Гаспажа (Панна).**

Усходнеславянская традыцыя, згодна якой Русь, як намі ўжо адзначалася, была Домам Прасвятая Багародзіцы, першай, раней за Візантыю, уявла свята Пакрава ў цыкл двунадзесятых. Для духоўнай падтрымкі на паўднёва- і ўсходнеславянскіх землях былі яўлены шматлікія цудадзейныя іконы Божай Маці, якія потым асабліва шанаваліся і ў раманскім свеце.

На канец XVI — першую палову XVII стагоддзяў прыпадае росквіт тэалагічнай марыялогіі, асабліва ў духоўнай творчасці беларускіх архімандрытаў Лявонція Карповіча і Іаанікія Галятоўскага, пяру якога таксама належыць трактат "Новае неба" пра цудадзейныя іконы Божай Маці.

Вялікія князі ВКЛ і польскія каралі называлі і каранавалі Божую Маці Пачэснай Каралевай і Вялікай Княгіняй, у лёсавызначальныя моманты сваёй гісторыі аддавалі сябе пад Пакроў і Апеку Царыцы Нябеснай. Першыя пісьмова занатаваныя багамольскія песні былі прысвечаныя менавіта гэтаму культу. Сярод лепшых твораў старабеларускай багаслоўскай школы шмат дасканалых экзэгез-казанняў на багародзічныя святы. На працягу ўсёй гісторыі існавання старабеларускай народнасці для духоўнай падтрымкі ў цяжкія часы нацыянальнага жыцця былі яўлены цудадзейныя іконы Божай Маці. Здаралася, што беларускі народ страчваў сваю дзяржаўнасць, традыцыі літаратурнай мовы, але сярод вызначальных рысаў яго архетыпа спрадвеку было асаблівае ўслаўленне Божай Маці.

Згадаем адзін з прыкладаў ушанавання Прасвятой Багародзіцы. З часоў славянскіх першанастаўнікаў святых Кірылы і Мяфодзія, як сведчыць царкоўнае паданне, захаваўся цудадзейны абраз Люблінскай іконы Божай Маці. Святыя браты перанеслі гэтую ікону з сабой у Маравію ў IX стагоддзі, а адтуль ужо іх вучні, якія ратаваліся ад праследаванняў нямецкіх каталіцкіх місіянераў, перанеслі абраз на землі паўднёва-заходняй Русі.

Падзвіжнікамі праваслаўя князямі Канстанцінам і Іванам Астрожскімі гэтая ікона была ахвяравана гораду Любліну, першапачаткова ікона знаходзілася ў гарадскім Спаса-Праабражэнскім саборы.

Люд Рэчы Паспалітай — Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага — асабліва шанаваў гэты абраз. Аб ім складзены былі цэлыя песнапенні, якія змяшчаліся ў так званых багагласніках — своеасаблівых зборніках спеваў рэлігійна-дыдактычнага характару, асабліва распаўсюджаных на землях Заходняй Русі.

* ***Жыццё і дабро ў сусвеце непераможныя.** Бог ёсць дабро і быццё сусвету, бо ім усё створана. Зло ёсць небыццё, ірэальнасць, бо жыве за кошт дабра, і ў выніку пераматаецца дабром, і не ў стане адолець яго. Такім чынам, у сярэдневяковай філасофіі вызначальным быў аптымізм светабачання.*

Практычная стылістыка

Маленькія цуды

"І ўсё тыя ж маленькія цуды зямлі беларускай навокал: рыбакі з вудамі па берагах, каровы ў кустах пасуцца ўперамежку з буслямі, паўзе ўдалечыні воз з сенам..."

Апісанне спрадвечных беларускіх краявідаў у публіцыстычным рэпартажы з вандроўкі па Беларусі перадае захапленне аўтара, яго ўменне назіраць, жаданне ўглядзецца, заглыбіцца душой у навакольную някідкую, спакойную прыгажосць, імкненне перадаць сваё адчуванне чытачам. Перашкаджае гэтаму нерэальнасць дэталі, што ўзнікла праз зместава-стылявую супярэчнасць фразы **каровы ў кустах пасуцца ўперамежку з буслямі**. Прыслоўе **ўперамежку**, якое ў ТСБМ акрэсліваецца як размоўнае і мае значэнне 'папераменна чаргуючыся адно з другім, у нейкім пэўным парадку', збліжае сутнасна розныя рэаліі, механічна пераносіць уласцівасці кароў на буслоў, бо цяжка ўявіць, што свойская жывёла можа быць суպастаўлена з птушкай па знешніх абрысах, паводзінах, хаця і трапілі разам у пейзажны малюнак. Таму варта было б апісанне птушак падаць праз аўтаномную сінтаксічную канструкцыю, падкрэсліць лексічна. Цікава было б даведацца і пра іх рух, асаблівасці хады, што можна перадаць так: **...побач з каровамі ўпэўнена крочаць ганарлівыя буслы ці ў кустах пасуцца каровы, да якіх прысуседзіліся паважныя буслы.** Пры такіх апісаннях трэба знайсці трапную красамоўную дэталь, тады выказванне набудзе індывідуальнасць, раскрые адметнасць бачання, увасобіць яркасць уражання.

Згадаем пейзажныя апісанні Уладзіміра Караткевіча з яго цудоўнага публіцыстычнага эсэ "Зямля пад белымі крыламі". Пісьменнік з уласцівым яму гумарам, назіральнасцю распавядае пра беларускія палеткі, звяжаючы на маляўнічасць дэталі, якая нараджаецца ведамі культурных традыцый, уласнымі асацыяцыямі ды ўяўленнямі: **На гэтых палетках лілавее канюшына, варушыцца вусаты ячмень, цягнецца, чапляе за ногі вільготнае і сакавітае сіло гароху.** У гэтым тэксце кожная вылучаная аўтарам прыродная рэалія набывае адметныя, адрозныя ад іншых рысы. Гэта сапраўды можна назваць цудам —

Жывое слова

Юрздыка

Наведваючы тую ці іншую мясціну, я ніколі не прапускаў і не прапускаю нагоды распытацца пра ўсё, што толькі можна, што толькі льга,— да ўсіх драбніцак. Не мінаю я і мікратапонімы — назвы дробных геаграфічных мясцін. Будучы, прыкладам, у Крашыне, я пацікавіўся, як даўней называлася вуліца, на якой жыў Паўлюк Багрым.

— Юрздыка! — сказалі мне, не міргнуўшы вокам. Вядома ж я, гэтак жа, як і вы, тут жа спытаўся, што гэта за назва такая, што яна значыць?

На вялікі жаль, ніхто з крашынцаў не змог мне патлумачыць. Адно толькі сказалі: "От так век гаворым: Юрздыка і Юрздыка. Як толькі што, дык кажам: "Пайшоў, пайшла на Юрздыку... Хадзем на Юрздыку... Хадзіў, хадзіла на Юрздыку... Давай сходзім на Юрздыку... А што гэта за Юрздыка — ніхто ўжо не памятае. Такая яна даўняя..."

Яшчэ дадавалі: "На Юрздыцы ладзіліся калісь кірмашы, таргі. Здараліся і іншыя зборы людзей — сходы, рады. На Юрздыцы былі крамы. Цяпер гэтая вуліца завецца "Савецкай".

З такімі вось звесткамі пра назву Багрымавай вуліцы я і вярнуўся ў Менск. Тут пры нейкай нагодзе зацікавілі мяне словы жывой мовы, якія пачынаюцца на літару "ю". Разгарнуў пяты том "Слоўніка беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча" і на старонцы 541 нечакана прачытаў: "Юрздык м. Збрышча. Калі ішлі на сяло, то казалі "Сабраліся ўжо, палятуць на Юрздык".

Вось гэтак нечакана-негадана і прыйшоў адказ, што такое юрздык. Слова "юрздык" нашы мовазнаўцы занатавалі ў вёсцы Вялікія Нястанавічы, што на Лагойшчыне.

Гэтым словам Багрым карыстаўся штодня. Яно было яму на слыху, бо і жыў жа ён не дзе-небудзь, а на славутай крошынскай Юрздыцы.

Пішучы пра крошынскую Юрздыку, прыпадкам высветліў, што была свая Юрздыка — Юрздаўка — і ў Менску. Гэта за чыгуначным вакзалам, дзе вуліца Талстога, колішняя Малая Георгіеўская і яшчэ далей. Гэта была ні то пустка, ні то пляц які за гарадам з невялікім ляском пры ім, і звалі яе Юрздаўка. Старыя менчукі прыгадваюць, што ў даўнія часы жыў і крылаты выраз з словам Юрздаўка. Звычайна пра чалавека, які шукаў якіхсь прыгодаў і сам не ведаў якіх, казалі: "Пайшоў па ўсёй Юрздаўцы валачыцца": гэта значыць, пайшоў бадзяцца і сам не ведаючы чаго бадзяцца, чаго сланяцца.

Сэнсава повязь крошынскай Юрздыкі і менскай Юрздаўкі, як мясціны якогась збору людзей, тут відавочная. А яшчэ ў Менску, прыгадваюць старажылы, казалі і так: "Крычаць на ўсю Юрздаўку", што, пэўна, адпавядае расейскаму "крычаць на ўсю Іванаўскую".

Уладзімір СОДАЛЬ.

Ад рэдактара рубрыкі. Даўно ўжо страцілі свой грамадскі статус і Крашын, і Вялікія Нястанавічы, ды называюцца вёскамі. Але адзінаму слову — юрздыка — дастаткова было захавацца, каб засведчыць, што былі яны калісь мястэчкамі — малымі гарадамі з усімі належнымі такім паселішчам правамі і прывілеямі.

"Юрыдыкі,— чытаем у БелСЭ,— адміністрацыйна адасобленыя часткі гарадоў ці прыгарадаў, якія былі пад уладай феадала, царквы або манастыра і на жыхароў якіх не пашыралася судовая ці адміністрацыйная ўлада гарадскога самакіравання. На Беларусі ўзніклі ў пачатку XVI стагоддзя ў выніку прымусовага перасялення прыгонных у дамы і на ўчасткі, якія належалі феадалам у гарадах..." Вось і ў кнізе "Сацыяльная барацьба гараджан Беларусі XVI — XVII стст." Анатоля Пятровіча Грыцкевіча згадваецца: "Магнат (Караль Радзівіл.— З.С.) ...пацвердзіў правы Ільінскага жаночага манастыра на ягоную юрысдыку ў Слуцку, дакументаў на валоданне каторай у манастыра не было".

З.С.

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 7 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

16.50 "Усё пра ўсё".
17.15 "Крок". "Рызыка-версія". Тэлегульня.
17.45 Эканамічная праграма.
18.00 Фінансавы час.
18.40 Эканамікст.
18.50, 0.10 Навіны.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.45 Вертыкаль.
20.15 Люстэрка.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Хто смяецца апошнім" М.ф.
23.25 Навіны беларускага кінематографа.

ГРТ

14.00, 17.00, 22.10 Навіны.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Марафон-15.
15.00 Зорны час.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Джэм.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 Э.Радзінскі. "Таямніцы Сталіна". 1-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Багз — электронны жучкі". М.ф.
21.45 М.Жванецкі ў серы "Жыццё выдатных людзей".
22.20 "Захапленні". М.ф.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 "Працістаянне". М.ф., 5-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 Гульня ўсур'ёз.
17.05 Залежыць ад цябе.
17.20 Тэхнадром імя І.П.Кулібіна.
17.30 L-клуб.
18.15 Момант ісціны.
20.30 Джэнтльмен-шоў.
21.05 "На вастрыі нажа". М.ф.
22.00 Тэлескоп.
22.30 Подыум.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 22.50 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.35 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 "Эскізы харэаграфіі". Муз.ф.
15.25 Тэатральная правінцыя?
16.10 Міжнародны агляд.
16.40 "Інспектар Гэджэт". 1-я ч.
17.05 "Солці".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Акно ў Нідэрланды.
20.55 Спартыўны агляд.
22.15 Гістарычныя расследаванні.

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Джэк Рыд: знак гонару". М.ф.
20.45 Доктар Вугал.
21.35 "Пакуль не надыйдзе раніца". Закл. ч.
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс у поўнач.

Аўторак, 8 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 23.55 Навіны.
8.15 Абібок.
8.45 Эканамічная праграма.
9.00 Тэлебачанне — школе. Гісторыя Беларусі. 6-ы клас.
9.30 Тураб'ектыў.
9.55 "Зорка з зоркаю гаворыць..."
11.25 Чацвёртае вымярэнне.
11.55 Цёмны пакой. Кантрабанда.
12.25 Акалада.
15.10 "Фліпер".
15.55 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 8-ы клас.
16.20 "Пазнай сябе".
16.50 На добры лад.
17.10 Мотакрос.
17.40 Урокі Н.Наважылавай.
18.10 "Будзьце здаровы".
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.40 "Дзяжурная аптэка".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Зрабі мне балючa" М.ф.
23.25 Супергол.

ГРТ

11.00, 14.00, 17.00, 22.35 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 1-я ч.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Квар'етэ "Вясёлая кампанія".
14.55 Мультытролія.
15.10 Чароўны свет, або Сінема.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 ...Да шаснаццаці і старэй.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 Э.Радзінскі. "Таямніцы Сталіна" 2-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Афоня". М.ф.
22.45 "50 x 50".
23.45 "Месца прызначэння — Гобі". М.ф.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 Экспавеснік.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.05 Залежыць ад цябе.
17.20 "Здароўе".
17.30 "Руская песня і старадаўні раманс".
17.55 Надзвычайны канал.
18.25 Лідэр-прагноз.
20.30 Раз на тыдзень.
21.05 Чырвоная паласа.
21.30 XX стагоддзе ў кадры і па-за кадрам.
22.30 Эх, дарогі!
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 Гукавая дарожка.

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 0.05 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 Увесь гэты цырк.
15.10 Водгукі белай ночы.
16.10 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
16.40 "Інспектар Гэджэт". 2-я ч.
17.05 Дзецям пра звяранят.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Формула згоды.
20.55 Спартыўны агляд.
22.10 Міжнародны турнір па бодзі-білдынгу.
22.50 "Будні і святы балетмайстра".

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 "Бывай, Нью-Йорк!". М.ф. Закл. ч.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Джэк Рыд: у пошуках справядлівасці". М.ф.
20.40 Група "Агата Крысці".
21.35 "Злачынец паняволі". 1-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Вялікі рынг.
23.55 Меламанія: "Кейт Буш".

Серада, 9 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.15 Эканамікст.
8.00, 15.00, 19.15, 0.10 Навіны.
8.15 "Ірынчын дзённік". М.ф.
8.30 Вертыкаль.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 8-ы клас.
9.25 "Вострaў натхнення".
9.55 "Дзяжурная аптэка".
10.55 Кампутарны палігон.
11.20 Відзьма-нявідзьма.
15.15 Мультфільм.
15.55, 16.50 "Погляд у будучыню".
16.20 Беларускі мерыдыян.
17.05 Крэда.
17.25 Госці ў хату.
17.55 Творцы.
18.25 Футбол. Адборачны матч чэмпіянату свету.
20.30 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Аўта-парк.
22.15 "Жанчына ў белым". М.ф., 1-я ч.
23.30 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

11.00, 14.00, 17.00, 24.00 Навіны.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 2-я ч.
13.00 Мультфільм.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Кактус і К.
14.55 До-мі-соль.
15.10 Кліч джунгляў.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Тэт-а-тэт.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Адгадай мелодыю.
19.00 Э.Радзінскі. "Таямніцы Сталіна". 3-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Ватэрлоа". М.ф.
23.05 Прэс-клуб.
0.15 "Кафэ кашмараў". М.ф., 3-я ч.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 0.25 Тавары — поштай.
10.20 "Мужчынская кампанія". М.ф.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.05 Залежыць ад цябе.
17.20 "Здароўе".
17.30 Астралогія кахання.
18.00 Клуб губернатараў.
18.25 Ваша права.
20.30 "Аншлаг" прадстаўляе.
21.05 "Залаты грамафон".
22.30 Аніматэка.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 23.00 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 Міжнародны турнір па бодзі-білдынгу.
15.40 Мультфільм.
16.10 Асабістая справа. К.Сухенка.
16.40 "Інспектар Гэджэт". 3-я ч.
17.05 "Солці".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Як быць каханымі.
20.55 Спартыўны агляд.
22.10 Пасыянкі? Сыны?
22.45 "Прыгоды прынца Фларызеля". М.ф., 1-я ч.

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 "Лефтэрыс Дымакопулас, пакарыцель жаночых сэрцаў". М.ф., 1-я ч.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 Футбол. Адборачны матч чэмпіянату свету.
21.35 "Злачынец паняволі". 2-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Такое спартыўнае жыццё.
23.50 Кафэ "Абломаў".

Чацвер, 10 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.15 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 "Рамансы".
8.50 "Гэй, гуляю я!" Д.ф.
9.05 Мультфільмы.
9.35 Каралеўскае паляванне.
10.15 Творчае аб'яднанне "Тэлефільм".
10.45 Творцы.
11.45 Канцэртны сезон.
15.10 Мультфільм.
16.00 Футбол. Адборачны матч маладзёжнага чэмпіянату Еўропы. Зборная Беларусі — зборная Латвіі.
17.55 Арсенал.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
19.35 "Дзяжурная аптэка".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "Жанчына ў белым". М.ф., 2-я ч.
23.15 "Крок". "Оскар". Тэлегульня.

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.05 Навіны.
8.15, 17.20 "Новая ахвяра".
9.05 Э.Радзінскі. "Таямніцы Сталіна". 3-я ч.
9.45 Клуб падарожнікаў.
10.30 Мультфільм.
10.35 Смак.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 3-я ч.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Лего-го!
15.10 Цін-Тонік.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Рок-урок.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
18.05 Час пік.
18.30 "Грай, гармонік любімы!"
19.00 Э.Радзінскі. "Таямніцы Сталіна". 4-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Апошняе метро". М.ф.
23.15 "Абоз".
0.20 "Кафэ кашмараў". М.ф., 4-я ч.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50, 17.20 Экспавеснік.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 "А ці бачы Кароцін?" М.ф., 1-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.00 Залежыць ад цябе.
17.30 "Успаміны пра Лісабон".
18.00 Новае пятае кола.
18.40 "Цёмная" для А.М.Якаўлева.
20.30 Рэк-тайм.
20.45 Лота-Мільён.
21.00 "Салдаты фартуны". М.ф.
22.50 Мультфільм для дарослых.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 "Хто на што здатны".
24.00 "Не спі і глядзі".

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55, 0.10 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 "Артысты джазавыя".
16.10 Парадоксы гісторыі.
16.40 "Інспектар Гэджэт". 4-я ч.
17.05 Дзіцячае ТБ.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Асабістая справа. Генадзій Арлоў.
20.55 Спартыўны агляд.
22.10 Дом кіно.
22.50 Тэлекампакт.
23.30 Хакей. Чэмпіянат Расіі.

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 "Лефтэрыс Дымакопулас, пакарыцель жаночых сэрцаў". М.ф., 2-я ч.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Уцёкі з Нью-Йорка". М.ф.
20.45 Доктар Вугал.
21.35 "Злачынец паняволі". 3-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 "Горад на продаж". М.ф.

Пятніца, 11 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.40 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.05 Навіны.
8.15 "Яшчэ не вечар..."
8.30 Бархатны сезон.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 8-ы клас.
9.30 Студыя "Калыханка".
10.00 Мультфільмы.
10.30, 19.35 "Дзяжурная аптэка".
11.30 Люстэрка.
11.50 Музыка без межаў.
15.15 Мультфільм.
15.55 Беларускі ліцэй мастацтваў.
16.35 Педагагічны экран.
17.10 Чарнобыль: праблемы і вырашэнні.
17.55 Кантрасты. Прававая праграма.
19.00 Рэферэндум: шчырая размова.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.10 "З жыцця начальніка крымінальнага вышуку". М.ф.
23.45 "12, ці На ноч гледзячы".
0.20 Акалада.

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.10 Навіны.
8.15, 17.20 "Новая ахвяра".
9.10 Э.Радзінскі. "Таямніцы Сталіна". 4-я ч.
9.50 Відавочнае — неверагоднае.
10.25 Пакуль усе дома.
11.10 Тэлерадыёкампанія "Мір".
11.55 "ТАСС упаўнаважаны заявіць..." М.ф., 4-я ч.
13.10 Шчаслівы выпадак.
14.20 "Горад сабак".
14.45 Юныя віртуозы.
15.20 Сустрэча з рэжысёрам Г.Бардзіным.
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Дзеючыя асобы.
16.30 Па старонках перадачы "Клуб падарожнікаў".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "Геній і злачынства". М.ф.
22.25 Погляд.
23.10 "Ваўкадаў". М.ф.

"Расія"

6.00 Ранішні экспрэс.
6.25 Па дарозе на працу.
6.35 "Мак і Матлі".
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 23.00 Весткі.
7.20 Ранішні экспрэс-2.
7.50 У свеце капіталу.
8.00 Рэтра-шлягер.
8.25 "Дарагая рэдакцыя..."
8.55, 19.30 "Санта-Барбара".
9.50, 23.25 Тавары — поштай.
10.20 Гандлёвы дом. "Ле Монці".
10.35 "А ці бачы Кароцін?" М.ф., 2-я ч.
16.20 Блак-нот.
16.35 "Чэлленджэрс".
17.00 Імперыя гульняў.
17.50 Крок за крокам.
18.00 Вертыкаль.
18.25 Бясконцае падарожжа.
20.30 Сам сабе рэжысёр.
21.10 "Таксіст у Нью-Йорку". М.ф.
22.45 Мультфільм для дарослых.
23.35 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.50 Адамаў яблык.

Санкт-Пецярбург

11.55, 13.55, 15. 55, 18.55, 21.55, 23.15 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Першае каханне".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.40, 20.35 Тэлеслужба бяспекі.
14.10, 21.05 "Дэмпсі і Мейкпіс".
15.00 "Дом кіно".
15.40 Скарбы Пецярбурга.
16.10 Ток-шоў "Наўздагад". Дайджэст.
16.40 "Інспектар Гэджэт". 5-я ч.
17.05 "Солці".
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 "Без назвы".
20.55 Спартыўны агляд.
22.15 "Прыгоды прынца Фларызеля". М.ф., 2 -я ч.

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.35 Герой дня.
19.00 "Дзяўчына без адраса". М.ф.
20.35 Група "Маральны кодэкс".
21.35 "Злачынец паняволі". 4-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 "Карамель ад незнаёмца". М.ф.
0.55 Эратычныя шоў свету.

Субота, 12 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

8.00, 21.00 Навіны.
8.15 "Сугучнасць".
8.35 "Лёс мой і надзея".
9.05 Здароўе.
9.35 Урокі Н.Наважылавай.
10.05 Хакей. Кубак Еўропы.
11.15 "Усё пра ўсё".
11.45 "Ералаш".
12.05 Шматгалоссе.
12.35 Свет прыроды і захапленняў.
12.55, 14.10 С.Мазм. "Божа, барані караля!" Спектакль, 1-я ч.
13.40 Калаж.
15.50 "Гісторыя кахання".
16.10 Творцы.
16.25 "Запрашаем на вячоркі".
17.00 Гандбол. Кубак чэмпіёнаў. Жанчыны.
18.25 Да Дня маці.
18.45 Беларускі дом.
19.10 V Міжнародны фестываль мастацтваў "Славянскі базар-96".
20.40 Калыханка.
22.00 "Прыгажун Джоні". М.ф.
23.40 Відзьма-нявідзьма.
0.40 Канцэрт.

ГРТ

7.00 "Дэжа вю". М.ф.
8.45 Хатняя бібліятэка.
9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.30 Не зявай!
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.55 Трацяцякоўка. Гісторыя аднаго шэдэўра.
11.20 "Ігумен зямлі Расійскай".
11.40 "Начны матацыкліст". М.ф.
12.50 Тэатр + TV.
13.30 Пад знакам "Пі".
14.20 "Вяртанне на востраў скарбаў". 6-я ч.
15.10 "Прыбыццё поезда", "Шчасце". М.ф.
15.50 Амерыка з М.Таратутам.
16.20 Кола гісторыі.
17.20 У свеце жывёл.
18.05 "Зімовы вечар у Гаграх". М.ф.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.40 "В'етнам, да запатрабавання". М.ф.
21.40 Гумарыстычная праграма "Каламбур".
22.10 "Мярцвяк". М.ф.

"Расія"

7.00 Лукамор'е.
7.30 "Гэй, вухнем!"
7.40 "Мак і Матлі".
8.05 Пілігрым.
8.30 На вашых пісьмах.
9.00 Ваш партнёр.
9.15 Парламенцкі тыдзень.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 "Здароўе".
10.30 Добрай раніцы.
10.55 Мультфільм.
11.05 21 кабінет.
11.30 Ананімныя сураэмоўцы.
12.00 "Паэт у Расіі — больш, чым паэт".
12.25 Прасцей простага.
13.00, 19.00, 22.50 Весткі.
13.20 "Тайна Сахары". М.ф., 1-я ч.
14.15 "Нічога, акрамя..."
14.30 Дэ факта.
14.55 Сад культуры.
15.25 Свая гульня.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
17.00 "Каралева Марго". М.ф., 10-я ч.
19.35 Суботні вечар на конкурсе "Міс Еўропа-96".
21.00 Двайны партрэт.
21.55 "Адкрытыя навіны".
23.05 Праграма "А".

Санкт-Пецярбург

9.25 Па рацэ плыве сякера.
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
10.10 "Гонар маю".
10.40 Гумарыстычная праграма.
11.10 Ток-шоў "Наўздагад".
11.40 Страсці-мардасці.
12.10 В.Баснер. "Гэта было нядаўна, гэта было даўно..."
12.35 "Пад ліпай".
13.10 На ўсёй Расіі.
14.25 "Мы вярнуліся".
14.45 Сядзібы.
15.10 Спартыўны агляд.
15.25 Парадоксы гісторыі.
16.10 "Хатланта" — дыксіленд (ЗША).
16.40 Дзіцячае ТБ.
17.05 Зебра.
18.40 Вялікі фестываль.
19.25 "Я кахаю". М.ф.
20.25 Экспрэс-кіно.
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 Блеф-клуб.
21.50 Кругаварот.
22.00 Раман з героем.
22.25 "Прыгоды прынца Фларызеля". М.ф., 3-я ч.

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 "Дог-шоў. Я і мой сабака".
18.00, 21.00 Сёння.
18.30 "Смерць за кватэру". Д.ф., 1-я ч.
19.00 "Злачынец паняволі". Закл. ч.
20.00 Надоечы.
20.45 Ляльки.
21.35 "Кінг Конг". М.ф.
23.55 Трэцяе вока.
0.50 "Плэйбой".

Нядзеля, 13 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

8.00 "Галасы мінуўшчыны".
8.25 Да Дня маці.
8.40 "Конан".
9.05, 14.40 Вяршыня свету.
9.20 Студыя "Калыханка".
9.55 "Усё нармальна, мама!".
10.25 Тураб'ектыў.
11.45 Міжнародны кур'ер.
11.15 Студыя "Акно".
12.00 Арт-клуб.
12.35 "Васеньскі кірмаш-96" у Менску.
13.20 "Вяскоўцы".
13.55 "Залатыя ключы".
15.05 "Час яе сыноў". М.ф., 2-я ч.
17.25 Хакей. Кубак Еўропы.
18.40 Кампутарны палігон.
19.05 Абібок.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартыўны тэлекур'ер.
21.10 Навіны-ТБ.
21.25 Ток-шоў "Карамболь".
22.00 "Марыся і Напалеон". М.ф.
23.50 Бархатны сезон.

ГРТ

7.00 "Спадарожнага ветру, "Сіняя птушка"". М.ф.
8.30 Мультфільм.
9.00, 14.00, 22.15 Навіны.
9.15 Бесталковыя нататкі Д.Крылова.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расіі!
11.30 Грай, гармонік любімы!
12.00 У горадзе N.
12.30 "Падводная адысея каманды Кусто".
13.25 Смехапанарама.
14.20 "Імгненні жыцця і славы..."
15.15 Клуб падарожнікаў.
16.00 Аднойчы.
16.15 Мультфеерверк.
16.55 Адзін на адзін.
17.25 Шчаслівы выпадак.
18.15 "Лепшыя песні пра каханне".
19.00 Час.
19.55 "Харлей Дэвідсан і каўбой Мальбара". М.ф.
21.45 Футбольны агляд.
22.25 "Блакітны крыж". М.ф.

"Расія"

6.55, 8.10 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1".
8.00 Спортлато.
9.00 Вуснамі дзіцяці.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Расійскае лато.
10.55 Праз групы "Савва".
11.00 Чалавек на Зямлі.
11.25 Мультфільм.
11.35 Кніжная лаўка.
12.00 "Арктур — гончы сабака". 1-я ч.
12.25 Прасцей простага.
13.00, 23.15 Весткі.
13.20 "Тайна Сахары". М.ф., 2-я ч.
14.15 Нічога, акрамя...
14.30 Дыялогі пра жывёл.
14.55 Караоке па-расійску.
15.25 Куміры. М.Чаркасаў.
16.10 Футбол без межаў.
16.40 "Ва ўсіх на вуснах" з Н.Дар'ялавай.
17.00 Чароўны свет Дыснэя.
17.55 Еўракопэтр: верталёт і выратавальнікі.
18.00 "Каралева Марго". М.ф., 11-я ч.
19.00 Люстэрка.
20.00 Рэпартаж ні аб чым.
20.15 "Старыя-разбойнікі". М.ф.
21.50 "Абзац".
22.45 У Ксюшы.
23.30 Рэпарцёр.
23.45 Вініпавыя джунглі.

Санкт-Пецярбург

9.25 "Тата, мама і я — спартыўная сям'я".
9.55, 11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 20.55 Інфарм ТБ.
10.10 Авертайм.
10.35 "Пасланнік Папы ў Марыбо". Тэлефільм.
11.10 Храм.
11.40 Увесь гэты цырк.
12.10 "Дон Кіхот". М.ф.
13.45 Мультфільм.
14.10 Яшчэ адна Расія.
15.10 "Шэдэўры расійскай харэграфіі".
16.10 Спартыўная праграма.
16.35 Дзіцячае ТБ.
18.40 Скарбы Пецярбурга.
19.20 "Сама нявіннасць". М.ф.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.25 "Мужчына лёгкіх паводзін". М.ф.

НТБ

17.00 "Горац".
17.30 Тэлегульня "Сто да аднаго".
18.00 Сёння.
18.30 Праграма У.Познера "Чалавек у масцы".
19.10 "Зніклыя цывілізацыі". 6-я ч.
20.00 Вынікі.
21.10 "Кінг Конг жывы". М.ф.
23.05 Зоркі сусветнага кіно ў Маскве.

Маладая Беларусь

"Чырвоны жонд"

(Заканчэнне. Пачатак на с.1.) кацы, сацыяльнай абароненасці, вайсковай службы, працаўладкавання ды проста магчымасці рэалізацыі сваіх грамадзянскіх правоў. І мы змушаныя бараніць свае правы і інтарэсы даступнымі нам сродкамі.

— Дзеля таго і была створана ці, дакладней, ператворана ваша арганізацыя?

— Можна сказаць і так. Гэта пачалося ў кастрычніку 1994 года з акцыі сталічных студэнтаў "За хлеб і малако", у якой удзельнічалі і будучыя сябры нашай арганізацыі, тады яшчэ не існуючай. Менавіта гэтая акцыя стала пунктам адліку часу існавання новага маладзёжнага руху.

— Чаму новага?

— Бо яе арганізатарамі і ўдзельнікамі сталі не палітычныя арганізацыі, старыя ці новыя, не іх маладзёжныя філіі, і не дзяржаўныя структуры. Гэта быў спантанны выказ настрояў моладзі. Яна стала знакам уваходжання ў маладзёжны і грамадскі рух новага пакалення, адказам маладых на новыя накінутыя ім умовы жыцця.

— Менавіта тады быў створаны новы "Чырвоны жонд"?

— Так. А ў пачатку 1995 года аб'яднанне канчаткова вызначыла свой склад, скіраванасць і аблічча.

— Што такое "Чырвоны жонд"?

— Памятаеце, так называўся ўрад, створаны ў час паўстання 1863 года. Хаця цяпер гэткі назоў гучыць для большасці нязвыкла, але мы вырашылі яго захаваць, бо галоўнае ў арганізацыі не назва, а мэты. Як і "Чырвоны жонд" Каліноўскага, мы патрабуем свабоды і незалежнасці — дзяржаўнай, асабістай, арганізацыйнай. Галоўны прынцып нашага аб'яднання — адсутнасць залежнасці ад урадавых ды палітычных арганізацый. Мы ствараем ім альтэрнатыву, і таму ў склад аб'яднання ўваходзяць тыя маладыя, чые светапогляд, лад жыцця, думкі і часта - мова з'яўляюцца альтэрнатываю пануючым. Але сама арганізацыя — гэта толькі вяршыня айсберга, магчыма, найбольш актыўная частка новага пакалення, што не хоча прымаць ідэалаў, якія накідвае яму прапаганда старых. Разам з тым "Чырвоны жонд" не імкнецца кіраваць гэтай моладдзю. Мы — проста выказчыкі яе думак і поглядаў.

— Ваша аб'яднанне не падпадкоўваецца іншым арганізацыям. Але як вы ставіцеся да іх?

— Наш лозунг — "Ні ўлева, ні ўправа, а свабодна". Таму мы супрацоўнічаем любым сілам, якія абмяжоўваюць чалавечыя правы. Гэтым была выклікана падтрымка нашымі сябрамі і прыхільнікамі шэрагу грамадскіх акцыяў, што адбываліся апошнім часам, — ад спалення сцягу БССР перад будынкам прэзідэнцкай адміністрацыі да ўдзелу ў "Чарнобыльскім шляху" 26 красавіка.

Але з таго, што мы выступаем супраць абмежавання грамадзянскіх свабодаў, не вынікае нашай абсалютнай падтрымкі апазіцыйным палітыкам. Бо, на наш погляд, іхняя пазіцыя прынцыпова не розніцца з пазіцыяй урада. І тыя, і другія інструментам ажыццяўлення сваіх мэтаў бачаць моцную дзяржаву. Але чым мацней дзяржаўная ўлада, тым мацней абмяжоўвае яна правы асобы. Студэнтам усё адно, якая ўлада прымусіць іх жыць на жабрацкую стыпендыю — беларуская ці савецкая. Маладым усё адно, што напісана на шаўроне чалавека, які б'е іх гумавай палкай,— "милиция" ці "міліцыя". Выпускніку школы ўсё адно, па-расійску ці па-беларуску гаворыць з ім чалавек, які адмаўляе ў працы. Мы не хочам служыць адзінай ідэі — ні беларусізацыі, ні славянскага адзінства — гэта прыватная справа кожнага.

Не дарэмна апошняй нашай акцыяй стаў канцэрт "Раздавім фашысцкую гадзіну!", бо мы адмоўна ставімся да аўтарытарызму ў кожным яго абліччы — "трэцяга рэйха" ці чыіхсьці неабмежаваных паўнамоцтваў сёння.

Увогуле, антыфашызм і антыімперыялізм — два галоўныя нашыя прынцыпы. З апошняга вынікае і патрабаванне абароны незалежнасці Беларусі, з якім мы выступаем. Але мы, з адрозненне ад палітычнай апазіцыі, лічым, што ўдзел у нацыянальна-вызваленчым руху і тым, што яны называюць Адраджэннем,— справа не арганізацыі, а асабістая ініцыятыва кожнага грамадзяніна.

— У адрозненне ад людзей, якія крытычна ставяцца да палітыкаў нацыянальнай арыентацыі, вы гаворыце па-беларуску...

— Бо я адрозніваю паміж сабою паняцці дзяржавы і радзімы. А мая радзіма — Беларусь. Што да нашай арганізацыі, дык для часткі яе сяброў карыстанне менавіта беларускай моваю — выказ не этнічнай прыналежнасці, а асабістай пазіцыі. Бо мову выбірае не арганізацыя ці дзяржава, як хоча шмат хто, а сам чалавек.

— Як вы ацэньваеце ўплыў аб'яднання на моладзь і грамадства?

— Мы імкнёмся не ўплываць, а жыць так, як лічым слушным. Вынікам такога спосабу жыцця стала цэтымманне толькі ў гэтым годзе за ўдзел у мірных грамадскіх акцыях каля трох дзесяткаў нашых сяброў. Арганізацыя не мае фіксаванага сяброўства і ў сваёй дзейнасці абапіраецца выключна на прыватныя, а не афіцыйныя кантакты. Яе ўдзельнікі прыклалі рукі да выпуску шэрагу альтэрнатыўных выданняў і іншых выдавецкіх справаў, да арганізацыі канцэртаў альтэрнатыўнай музыкі.

Нас ведаюць. Але кіраванне іншымі ці канфрантацыя з кімнебудзь не належаць да нашых мэтаў. Гэта толькі рэакцыя найбольш актыўнай часткі моладзі на ўмовы, у якія паставілі ўсіх.

Распытаў У.ПАНАДА.

Мемарыяльная дошка памяці пра вядомага літаратара, крытыка, педагога, прафесара Уладзіміра Андрэевіча Калесніка з'явілася на фасадзе дома № 10 па вуліцы Чапаева ў Бярэсці, дзе ён на працягу доўгіх гадоў жыў і тварыў. На адкрыцьцё памятнага знака сабраліся паплечнікі і вучні У.А.Калесніка, кіраўнікі горада і вобласці, жыхары горада, студэнты.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

Даты і падзеі ў кастрычніку

1 — 340 гадоў таму з Іверскага манастыра паводле загаду патрыярха маскоўскага паслалі ў Цвер 2 печы "мурамленых с рознымі красками, а числом в тех печах 410 кафель, да 3 печи зелёных кафель, а числом... 387 кафель; да... белых простых 223 кафели", якія былі зроблены беларускімі майстрамі.

— 115 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Станюты, мастака і педагога, бацькі актрысы Стэфаніі Станюты.

— 75 гадоў з дня нараджэння Аляксандры Клімавай, актрысы Менскага дзяржаўнага расійскага тэатра імя М.Горкага, народнай артысткі СССР.

2 — 485 гадоў таму вялікі князь ВКЛ і кароль Польшчы Жыгімонт (Стары) у адказ на скаргі даннікаў "з воласцяў нашых Паднепроўскіх і Задвінскіх", што іх абіраюць пісары, якіх пасылаюць збіраць дань "з паны радамі нашымі помысліўшы" вырашыў іх "пры старыне зоставіці, як бывала за продкаў нашых,— за вел.кн. Вітаўта": "маюць яны самі... дань нашу грошовую, и медовую, и бобровую, и куничную до скарбу и до ключа нашего относиции".

— 100 гадоў з дня нараджэння мастака М.Дучыца.

3 — 115 гадоў з дня нараджэння Л.М.Рагоўскага, польскага кампазітара і дырыжора, кіраўніка хору Беларускага музычна-драматычнага гуртка, аўтара музыкі на словы Янкі Купалы "А хто там ідзе?"

4 — 220 гадоў таму расійскі Сенат загадаў выяўленых пагалоўным перапісам насельніцтва (пачатся 11 снежня 1772 г.) у новых правінцыях беларускіх губерняў бадзягаў, што перабеглі калісьці сюды з Расіі, высылаць у родныя мясціны і аддаваць памешчыкам, а самавольныя пошукі тымі ўладарамі, што блізка каля былой мяжы жывуць, забараніў.

— 135 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Дзмітрыя Лапо.

6 — 120 гадоў з дня нараджэння Яна Булгака, этнографа, фалькларыста, знакамітага майстра беларускай краязнаўчай фатаграфіі, адзначанага шматлікімі залатымі, сярэбранымі, бронзавымі медалямі, а таксама і дыпломамі на шматлікіх замежных выставах.

— 50 гадоў з дня нараджэння мастака А.М. Пашкевіча.

— 45 гадоў з дня адкрыцця Гарадзенскага сельскагаспадарчага інстытута.

7 — 180 гадоў з дня нараджэння (у Віцебску) Максіміліяна Маркса, мемуарыста, удзельніка рэвалюцыйнай арганізацыі ў Маскве. Арыштаваны па справе Каракозава і сасланы на вечнае пасяленне ў Сібір. К.Маркс — аўтар вялікага тома рукапісных успамінаў "Записі старога" (1886-1888). Ім у г.Енісейску была заснавана першая ў Сібіры метэастанцыя, дзе ён вёў назіранні над касмічным пылам і даказаў яго існаванне. Аўтар прыродазнаўчых прац: "Клімат Енісейска паводле 12-гадовых назіранняў" (1887), "Табліцы енісейскага часу" (1891).

8 — 165 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Карлавіча Ельскага, скрыпача і кампазітара (каля 100 музычных твораў), фалькларыста (аўтара рукапіснай працы "Народные танцы Менскай губерні"), брата вядомага краязнаўца і публіцыста Аляксандра Ельскага.

— 80 гадоў з дня нараджэння паэта Паўла Дабрыяна (Алеся Сучка).

9 — 140 гадоў таму князь Паскевіч абвясціў правілы, паводле якіх ягоныя сяляне маглі пайсці на поўны або на палавінны аброк. Сплачваць аброк (16 рублёў серабром за год з цягла, абстрыгчы 20 авечак у чэрвені, выкасіць 1 дзесяціну сенажаці ды высушыць і скласці ў стог, а ў студзені прывезці паўсажня дроў) неабходна было 2 разы на год. Хто не змог сплаціць аброк у тэрмін, той зноў мусіў вяртацца ў баршчыну. Жыхароў Старой і Новай Мільчы, Заліп'я, Краснага, Ціцёнак, Прутка і Пакалюбіч дапускалі да аброку пры ўмове, што яны павінны засаджваць трэць сваіх агародаў цукровымі буракамі, за 11 пудоў якіх Гомельская цукроўня павінна плаціць 90 капеек серабром.

Падрыхтаваў З.С.

Да ўвагі чытачоў

Паважаныя чытачы — добраахвотныя нашы карэспандэнты! Мы заўсёды рады вашым лістам, у якіх вы выказваеце свае думкі пра нашу газету, свае адносіны да розных з'яў і фактаў сацыяльна-палітычнага і культурнага жыцця. Калі допісы адпавядаюць культурна-асветніцкаму накірунку нашага выдання, мы апрацоўваем іх пажурналіцку і па магчымасці друкуем. Але на адрас рэдакцыі прыходзяць і лісты, якія мы ніяк не можам выкарыстаць, нават калі яны змястоўныя. Гэта датычыць, напрыклад, спадара, які падпісваецца псеўданімам "В.Глеб-Яцкоўскі", а не называе свайго сапраўднага прозвішча і не дае зваротнага адрасу.

Памятайце: ананімныя матэрыялы не маюць шанцу быць надрукаванымі.

Нагадваем, што пры ліставанні з рэдакцыяй неабходна:

1. Указваць сваё прозвішча, імя і імя па бацьку.
2. Даць свой поўны адрас з паштовым індэксам.
3. Даць кароткія звесткі пра сябе.

Яшчэ просьба: пісаць трэба на адным баку аркуша з захаваннем з левага боку поля, пісаць разборліва і не густа. Калі ёсць магчымасць — передрукаваць рукапіс на пішучай машынцы.

Рэдакцыя.

Выдаецца "Малы гербоўнік наваградскай шляхты"

Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы (БелНДІДАС) у лістападзе 1996 г. выпускае ў свет "Малы гербоўнік наваградскай шляхты". Гэта першая спроба ў беларускай гістарычнай навуцы стварэння генеалагічнага выдання кшталту гербоўніка. Змешчаны матэрыялы па гісторыі 202 шляхецкіх родаў і сярод іх *Абламовічы, Альшэўскія, Арэшкі, Аўсяныя, Берадзіцы, Брадоўскія, Булгакі, Быкоўскія, Вайніловічы, Вайцахоўскія, Война, Вольскія, Глінскія, Грынкевічы, Дайнекі, Дзядзюлі, Жукоўскія, Заборскія, Загорскія, Залескія, Ігнатовічы, Казакевічы, Карафа-Корбуты...*

Упершыню друкуецца 87 каляровых шляхецкіх гербаў, карта Наваградчыны пачатку XX стагоддзя. Выданне падрыхтавана на падставе архіўных матэрыялаў са сховішчаў Менска, Гародні і Вільні. Аўтары гербоўніка А.Ганущ, А.Леўчык, С.Рыбчонак, А.Шпунт, Зм.Яцкевіч.

Кніга разлічана на гісторыкаў і краязнаўцаў, на ўсіх, хто цікавіцца сваім радаводам і гісторыяй Беларусі. Гербоўнік пасля папярэдняй аплаты можна набыць у БелНДІДАС (220030, Менск, вул. Кірава, 43, тэл. (0172) 22-32-02, факс (0172) 22-32-85) ці атрымаць па пошце. Кошт аднаго асобніка — 83 тыс.рублёў (93 тыс. — з перасылкай па пошце). Разліковы рахунак № 3041202580037 у Гардырэкцыі Белбізнесбанка, код 764.

Л.М.

І смех і грэх

Пачутае "У Лявона"

Мала ўжываны

Пасрэднік хваліць кліенту не новы аўтамабіль:

— Папярэдні ягоны ўладар, можна сказаць, не ездзіў на ім. Усё скончылася спробай завясці машыну.

Каб не кпілі

Муж жонцы:

— Пакляніся, што новую бялізну ты будзеш насіць толькі дома і ніколі не пойдзеш у ёй у шынок. Уяўляю, як будзе кпіць Лёля.

— Але ж я і не думаю там распранацца.

— У Лёлі вочы як рэнтген.

Двух лекараў

Бывальца шынка сталага ўзросту пытаюцца, як яму ўдалося захаваць здароўе і добры выгляд.

— Я маю двух цудоўных лекараў — маю правую нагу і маю левую нагу!

Небяспечная прылада

— Якая самая небяспечная прылада ў аўтамабілі?

— Асоба, што трымаецца за руль.

Абед за 5 хвілінаў

— Я галодны, як воўк, а ў цябе не гатовы абед. Я іду ў шынок!

— Пачакай 5 хвілінаў.

— А за пяць хвілінаў ужо будзе гатовы?

— Не, але я пайду з табою.

Паўгадзіны як з'елі

Госць доўга разглядае спіс страваў і не можа выбраць. Афіцыянтка прапануе яму фірмовую катлету. Але госць адмаўляецца. Нарэшце ён кліча афіцыянтку і просіць прынесці фірмовую страву.

— На жаль,— адказвае тая,— не магу: апошнюю фірмовую катлету з'елі паўгадзіны таму.

200 гадоў

— Ваша мосць! Пра штосьці задумаліся?

— Бачыў, як сёння адной маладой асобе мерылі талію.

— І што з таго?

— Дык вось, каб мець такі абхват, ёй павінен расці 200 гадоў.

Самаахвярная

Пасля дабрачыннага ўсяночнага балю ў шынку Лёля вяртаецца раніцай дадому. Да яе падыходзіць жабрак і просіць грошай купіць хлеба.

— Ніяк вам не дагодзіш,— абураецца Лёля.— Ці знаеш, шаноўны, што дзеля вас, бедных, я сёння танцавала ўсю ноч?

Учуў З.С.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1. Тэлефон: 233-17-83.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Вольга Кузьміч, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Уладзімір Панада, Зміцер Санько, Здзіслаў Сіцька, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун.
Адказны сакратар — Уладзімір Аніскові́ч.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.
Індэкс 63865. Замова 1043

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 2754 паасобнікі.
Падпісана ў друк 2.10.1996 г. у 15 гадзін.